

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА ГРОМАДА В АМЕРИЦІ
НАУКОВО-ПОЛІТИЧНА БІБЛІОТЕКА Ч. 16-17

ДР. МАТВІЙ СТАХІВ
ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЯ
СОВЕТСЬКА ВЛАДА В УКРАЇНІ
ТА ХТО ЇЇ БУДУВАВ?

Нарис історії російської агресії та конституційного розвитку советської влади над Україною (з використанням дипломатичних нот і інших малознаних большевицьких матеріалів).

ЧАСТИНА ПЕРША

1955

НЬЮ ЙОРК

ДЕТРОИТ

СКРЕНТОН

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА ГРОМАДА В АМЕРИЦІ
НАУКОВО-ПОЛІТИЧНА БІБЛІОТЕКА Ч. 16-17

ДР. МАТВІЙ СТАХІВ

ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЯ
СОВЕТСЬКА ВЛАДА В УКРАЇНІ
ТА ХТО ЇЇ БУДУВАВ?

Нарис історії російської агресії та конституційного розвитку советської влади над Україною (з використанням дипломатичних нот і інших малознаних большевицьких матеріалів).

ЧАСТИНА ПЕРША

1955

НЮ ЙОРК

ДЕТРОИТ

СКРЕНТОН

Copyright 1955. All rights reserved.

Printed in the U. S. A.

Видання цієї книжки стало можливе шойно тоді, коли Український Конгресовий Комітет Америки закупив наперед її 800 копій. За це належиться цій українсько-американській установі признання і подяка від усієї свідомої громадськості.

З друкарні Народної Воли — органу
Українського Робітничого Союзу
524 Olive Street, Scranton, Pa.

РОЗДІЛ I.

ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЯ СОВЕТСЬКА ВЛАДА В УКРАЇНІ?

В С Т У П

Военна агресія Советської Росії проти України є тим цікава для вільного світу, що тут документами безсумнівно доказана імперіялістична агресивність большевицької Москви і її методи обману.

Ця военна агресія важлива також тим, що тут Сов. Росія формально оповістила війну Україні, коли тимчасом щодо інших країн (Білоруси, Кавказу, Балтійських країн) вона просто напала на них, оминаючи формально виповідати війну, а потім нахабно твердила, що то громадянська війна, або що то дана країна сама “добровільно” впросилася під руку большевиків.

Вкінці ця военна агресія документально доказує дійсні цілі Советської Росії: колоніальний визиск підбитих країн, щоб не мусіти платити за сирівці і товари цих країн еквівалентом своїх товарів.

“РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА” РОСІЯ НЕ ХОЧЕ ПОГОДИТИСЯ НАВІТЬ НА ТЕРИТОРІЯЛЬНУ АВТОНОМІЮ УКРАЇНИ

Українська Центральна Рада, як революційне парламентарене представництво українського народу, зложене з вибраних депутатів усіми українськими національними політичними і професійними організаціями, пробувала спочатку революції 1917 року до-

говоритися з Правительством Росії про тимчасову автономію України і про заступство українського народу на близькій міжнародній мировій конференції. Проте делегація Української Центральної Ради в половині квітня 1917 не добилася в Провізоричного Правительства Росії в Петрограді навіть обіцянок і полагодити позитивно ці справи. Тому Українська Центральна Рада своїм першим основним законом (Універсалом) з дня 23 червня 1917 заявила, що від тепер вона іменем українського народу буде сама творити і порядкувати життя України, без огляду на згоду Тимчасового Правительства Росії.

Після того, як на підставі Першого Універсалу УЦРада стала автономно порядкувати життя України через свій Виконний Орган, що називався Генеральний Секретаріят, та як Провізоричне Правительство Росії переконалося, що УЦРада має за собою компактну більшість народу і вояків українського походження, що дотепер були змобілізовані в російській армії, а також що УЦРада справді через свою ексекутиву порядкує життям народу, шойно тоді Тимчасове Правительство Росії приступило до переговорів з делегацією УЦРади в Києві ще раз. Дня 15 липня 1917 делегація Провізоричного Правительства Росії домовилася з делегацією УЦРади і її Генеральним Секретаріятом та заключила умову, силою якої УЦРада і її Генеральний Секретаріят визнає Тимчасове Правительство Росії представництвом України і що УЦРада виробить законопроект про майбутній політичний устрій України у порозумінні з Тимчасовим Правительством Росії. Ця умова була затверджена 16 липня новим Тимчасовим Урядом Росії уже під проводом Александра Керенського.

Зміст цієї умови був визнаний і ратифікований УЦРадою її Другим Універсалом 16 липня 1917.

Умова не була дотримувана Тимчасовим Урядом Росії. Він, спираючись на свою переважну воєнну силу, обмежував вже признані автономні права України. Хоча УЦРада мала в собі пропорційне предствництво національних мешостей, — Жидів, Росіян, Поляків — то Тимчасовий Уряд Росії не хотів їй признати належних їй законодавчих і адміністративних прав і старався понад її голову далі провадити адміністрацію в Україні. Про творення справжнього федеративного ладу на території колишньої царської імперії Російський Тимчасовий Уряд Керенського навіть не хотів розмовляти. Коли ж УЦРада і її ексекутива продовжували свою діяльність згідно з угодою з 16 липня, то Тимчасовий Уряд Росії вкінці жовтня приготував розігнання УЦРади. Цього не зроблено тільки тому, що протягом одного дня 7 листопада 1917 року, без сутнього спротиву і оборони, Тимчасовий Уряд Росії був повалений російським большевицьким переворотом, який проголосив у Росії советську владу, а Росію перетворив пізніше на “Російську Соціялістичну Федеративну Советську Республіку”.

РОСІЙСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ПЛЯНУЮТЬ ЗАВОЮВАТИ УКРАЇНУ

Російська большевицька партія пробувала здобути владу для своєї диктатури також в Україні в тому самому часі, як у властивій Росії, тобто дня 7 листопада 1917. Проте цей замисл відразу цілком не вдався, бо УЦРада перебрала через свій Генеральний Секретаріят всю повноту влади в межах України, не допустивши далі до виконання влади іменованих

равіше комісарів Тимчасового Уряду Керенського, що був уже усунений у Росії, а при тому ударемнила спроби большевиків захопити владу по Тимчасовім Уряді Росії в Україні собі. Цей фактичний стан був

ПРОФ. МИХАИЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
Президент Української Народної Республіки
(20. XI. 1917 — 29. IV. 1918)

оформлений незабаром, 20 листопада 1917 року, новим основним законом, Третім Універсалом ЦРади, в якій вона проголосила Українську Народну Республіку. Цей закон постановляв, що тривалий державний устрій Української Народної Рес-

публіки вирішать Українські Установчі Збори. Вибори до цих Українських Установчих Зборів визначив закон на день 9 січня 1918 року, забезпечуючи при тому загальне рівне, тайке і пропорційне право голосування всім громадянам України без різниці походження і віри. Третій Універсал не відкидав можливості майбутньої федерації з Росією і іншими національними республіками, але це мала бути федерація вільних рівноправних республік. Цей закон УЦРади і його ексекютива стояли твердо на позиціях демократії і національної волі. Це була причина, що уряд Советської Росії зразу ж після свого утвердження в Росії рішився знищити Українську Народну Республіку з її демократичним ладом. Не маючи сили зробити зараз у листопаді повний переворот в УНР своєю п'ятою колюмною, уряд Советської Росії був примушений виступити одверто як воєнний агресор проти України. Щоб це могло статися, то уряд Советської Росії мусів мати до свого розпорядження вільні та відповідно сильні військові сили. Тоді ще провадилася війна на фронтах проти Німеччини і Австро-Угорщини довгою лінією від Балтійського до Чорного моря; між іншим також через українські землі тягнувся цей фронт світової війни від Полісся аж до Чорного моря (колишній "західний" і "південно-західний" фронти російської армії). Отож для звільнення потрібних збройних сил проти України уряд Советської Росії рішив насамперед покинути дотеперішніх західних союзників Росії (Францію, Британію, Італію Румунію, Белгію і ЗДА), а заключити мир, або принаймні перемир'я з Німцями і Австро-Угорщиною. Без порозуміння з урядом Української Народної Республіки і інших краєвих урядів, що зорганізувалися після большевицького пе-

ревороту на територіях колишньої російської імперії (Донські Козаки, Кавказькі країни, Уральська Республіка, Сибір) уряд Сов. Росії вступив вже 2 грудня 1917 року в переговори з Німцями щодо військового перемир'я на фронтах і заключення пізнішого миру, а вже 15 грудня 1917 року, знову без порозуміння з урядом УНР і іншими краєвими урядами, він заключив загальне перемир'я з Німеччиною і Австро-Угорщиною. Таким чином Советська Росія після перемир'я могла витягнути потрібні їй сили з протинімецького фронту та кинути їх проти УНРеспубліки.

КОЛИ НЕ ВДАВСЯ ВНУТРІШНІЙ ПЕРЕВОРОТ, ТОДІ РОСІЯ ПОСТАВИЛА ВОЄННИЙ УЛЬТИМАТУМ

Зараз по приході до влади, бо ще 24 листопада 1917, уряд Советської Росії приступив до підготовки нового повстання своєї п'ятої колумни в Україні в комбінації з російськими військовими відділами, які були стаціонавані з раніших часів у Києві або які були спеціально стягнені з фронту. Організатор цього повстання І. Пуке подає в своїх спогадах, що це повстання було призначене на 30 листопада 1917 року і для тої цілі російські большевики стягнули були до Києва і його околиці 8,400 вояків з різних родів зброї, 10 батарей гармат, панцирні автомобілі і 6 літаків.¹⁾ Уряд УНРеспубліки довідався про цей плян раніше і вночі розброїв усі советські відділи.

Після цієї невдачі став уряд Советської Росії організувати одверту воєнну агресію проти УНР, стягаючи на північні границі України великі військові си-

1) І. Пуке: "Военно-Рев. Комитет и Октябрьское восстание".

ли з фронту колишньої російської армії, зложені з Росіян, а крім цього, для утримання їх в дисципліні, ще великі частини "червоної гвардії", зложені з самих російських большевиків із Москви, Петрограду і інших великих міст Росії. З початком грудня 1917 року советський уряд Росії призначив головним командиром усіх армій, що мали концентрично наступати на Україну, найбільш довіреного большевика Антонова, який опісля в 1924 році оповістив свої спогади про той період советсько-російської агресії проти України.²⁾ На основі цих офіційних даних командира советської армії проти України можемо ствердити, що він вже 14 грудня мав приготовані свої армії до нападу, а тільки ждав на наказ від уряду Советської Росії. Він приготував удар на два центри УНР — промислово-гірничий у Харкові і на столичний — Київ. Він виразно признає, що для важливого удару він отримав від начальної команди потрібні дивізії, які були стягнені з протинімецького фронту. Коли цей оперативний наказ був переведений, тоді шойно уряд Советської Росії виступив несподівано з воєнним ультиматумом до Українського Уряду з терміном 48 годин — до піддання.

Після цих воєнних приготувань уряд Советської Росії вислав дня 17 грудня ультимативну ноту до Українського Уряду. Нота носить усі признаки постійної тактики Москви: на словах миролюбність, на ділі — воєнна агресія. Ріжниця з пізнішими агресіями Росії є тільки та, що ця тактика була тоді ще в початковій стадії розвитку і тому явно ще незручна. Вступ до ультиматуму виглядав у перекладі так:

"Приймаючи на увагу інтереси єдності і братер-

2) Записки о гражданской войне, т. I.

ського союзу робітничих та працюючих експлуатованих мас у боротьбі за соціалізм і приймаючи на увагу признання цих принципів численними постановами органів революційної демократії советів, а найбільше Другого Всеросійського З'їзду Советів — соціалістичне правительство Росії — Совет Народних Комісарів ще раз стверджує право на самовизначення за всіма народами, які були пригнічені царатом і російською буржуазією, аж до права цих націй відділитися від Росії. Тому ми, Совет Народних Комісарів, **ВИЗНАЄМО УКРАЇНСЬКУ НАРОДНУ РЕСПУБЛІКУ** та її право цілком відокремитись від Росії або зробити умову з Російською Республікою на федеративних чи їм подібних взаємовідношеннях між ними. Все, що торкається національних прав і національної незалежності українського народу, визнається нами, Советом Народних Комісарів, негайно без обмеження і безумовно”.

Проте, після того визнання Української Народної Республіки “без обмеження і безумовно”, ультимативна нота Совету Народних Комісарів переходить до безосновних обвинувачень Уряду України, щоб мати претекст до воєнної агресії, яка вже давно була задумана і приготована. Ультиматум Советської Росії далі дослівно ставить такі твердження:

“Ми обвинувачуємо (Українську Центральну) Раду в тому, що, прикриваючись національними фразами, вона веде непевну буржуазну політику, яка давно вже визначається непризнанням Радою Советів та советської влади в Україні. Між іншим Рада відмовляється скликати на домагання Советів України з'їзд українських Советів негайно.

“Ця непевна політика, яка позбавляє нас можливості визнати Раду, як уповноважену репрезентацію

працюючих і визискуваних мас Української Республіки, довела Раду в останній час до кроків, які означають знищення всякої можливості порозуміння.

“Такими кроками були:

1. Дезорганізація фронту. Рада переміщує та відкликає однобічними наказами українські частини з фронту (проти Німців і Австрійців), руйнуючи таким чином єдиний спільний фронт до розмежування, яке можна здійснити тільки шляхом організованого порозуміння урядів обох республік.

2. Рада приступила до роззброєння советського війська, яке перебуває в Україні.

3. Рада підтримує кадетську змову (генерала Донського Війська) Каледіна і повстання проти советської влади, посилаючись цілком неправдиво на бущім то автономії права Дону та Кубані.

“Прикриваючи цим контрреволюційні виступи Каледіна, що є суперечні з інтересами та вимогами величезної більшості трудового козацтва, [Українська Центральна] Рада пропускає через свою територію війська до Каледіна. Стаючи на цей шлях нечуваної зради революції, на шлях підтримки запеклих ворогів національної незалежності народів Росії і її советської влади та ворогів трудящої і визискуваної кляси — кадетів і каледінців, Рада змусила б нас оголосити без жадних вагань війну, навіть коли б вона була цілком фомально визнаним та безсумнівним органом найвищої державної влади незалежної буржуазної України.

“Тепер же, з огляду на всі зазначені вище обставини, Совет Народних Комісарів прилюдно перед народами Української та Російської Республік ставить Центральній Раді такі питання:

“1.) Чи Центральна Рада обов’язується зректися спроб дезорганізації спільного фронту?

“2.) Чи Центральна Рада зобов’язується не пропускати тепер без згоди Верховного Командувача (большевицького) жадних військових частин, простуючих на Дон, на Урал чи до інших місць?

“3.) Чи Центральна Рада зобов’язується давати допомогу революційному війську (большевицькому) в справі його боротьби з контрреволюційним повстанням кадетського Каледіна?

“4.) Чи Центральна Рада зобов’язується припинити всі свої спроби розброювати советські полки та робітничу червону гвардію (большевиків) в Україні та повернути зброю тим, у кого її віднято?

“Коли на протязі 48 годин не буде задовольняючої відповіді, то Совет Народних Комісарів буде вважати Центральну Раду в стані війни проти советської влади в Росії і в Україні.”

(Підписано)

“Совет Народних Комісарів
Голова Совету Народних Комісарів
В. Ульянов (Ленін)

Народний Комісар зовнішніх справ
Л. Троцький.”

Безмежна демагогія і явно неправдиві твердження, а при тому вимоги неможливі до прийняття ніяким урядом вільної країни — це зміст цієї ультимативної ноти уряду Советської Росії до Уряду України. Істота усіх цих вимог — це домагання піддатися владі Советської Росії, бо ж ультиматум вимагає: 1) визнати в самій Українській Народній Республіці диктаторську владу Советів; 2) дозволити перебувати в

Україні російським советським військам із зброєю в руках; 3) віддати назад зброю в руки тих советських військ, які готовили на день 30 листопада 1917 повстання большевиків проти уряду УНР і які тепер знаходилися в Україні, хоча Уряд УНР давав їм свободу виїхати до Росії; 4) вкінці Уряд УНР мав ще помагати Советам повалити краєві уряди на Доні, Уралі, Кубані і на Сибірі. Ясно, що Уряд УНР мусів ці вимоги відкинути, бо не хотів піддатися під советську диктатуру Народних Комісарів Росії.

УКРАЇНСЬКИЙ УРЯД ВІДКИДАЄ РОСІЙСЬКИЙ УЛЬТИМАТУМ, АЛЕ ПРОПОНУЄ МИРНІ ПЕРЕГОВОРИ

Уряд УНР у відповідь на ультиматум Советської Росії в окремій ноті відкинув домагання піддатися під советську владу Народних Комісарів, але пробував ще пропонувати відхилення війни через нові переговори з урядом Советської Росії на базі безумовного невмішування уряду Сов. Росії до внутрішніх справ України. Ця нота з відповіддю Уряду УНР на советський ультиматум була вислана Советові Народних Комісарів 18 грудня 1917. Нота вияснила всю безпідставність обвинувачень Совету Народних Комісарів проти Української Центральної Ради і її Уряду. Між іншим, ця нота Українського Уряду говорила, таке:

“Українські війська роззброїли російських салдатів, які робили змову проти влади українського народу і загрожували внести в життя України криваву братовбивчу війну... Ці (==роззброєні) салдати отримали можливість без перешкоди виїхати в межі своєї держави (== Советської Росії) ...

“Єдність фронту (проти Німеччини і Австрії)

визнає також Уряд УНР. Але... Совет Народних Комісарів Великої Росії зруйнував цей фронт, внісши в нього повну дезорганізацію... Большевицькі частини кидають позиції й оголяють фронт (=проти Німців і Австрійців)...”

Далі Український Уряд відкидає тезу советського ультиматуму про те, що советський уряд має право вимагати від інших республік заведення советського ладу та кінчає заявою, що Український Уряд вважає стан війни між обома державами смертельним для працюючого населення обох країн. “Але, коли народні комісарі Великої Росії — кінчається українська нота — беруть на себе всі майбутні наслідки лиха братовбивчої війни і примушують Генеральний Секретаріят (=Української Народної Республіки) прийняти їх вистов, то Генеральний Секретаріят є певен у тому, що українські салдати, робітники і селяни, обороняючи свої права і свій край, дадуть належну відповідь народнім комісарам, що здійсмають руку великоросійських салдат на їх братів Українців”.

Ця відповідь Українського Уряду на ультимат уряду Советської Росії з пропозицією мирного поладження справи не мала позитивних результатів, бо Совет Народних Комісарів зараз же розпочав воєнні кроки, які він вже раніше пляново підготував.

Ультиматум уряду Советської Росії є безсумнівним доказом, що це Советська Росія розпочала воєнну агресію проти мирної України, яка не дала ніякої підстави до нападу, бо ж сама була слабша.

Українська Народна Республіка ставила відважно чоло своїми молодими збройними силами великій воєнній і пляново підготованій перевазі Советської Росії, але армія цієї останньої робила з кожним днем здобутки української території.

Одночасно з наступом регулярної советської армії і червоної гвардії на Україну почала діяти також російсько-большевицька п'ята колумна всередині України. Спроба повстання в Києві російських частин, що переходили через Україну з фронту, визначена на кінець листопада 1917, як вже згадано, не вдалася і це була причина одвертої воєнної агресії Советської Росії. З приготованою одвертою воєнною агресією ультиматумом 17 грудня 1917 був приготований пуч стягнених большевицьких російських частин у великім промисловім центрі України, Харкові, вночі 16 грудня, але він по перших кроках був здушений українськими військами. Щойно з наступом регулярних советських частин і червоної гвардії вдалося російській владі захопити Харків вночі з 24 на 25 грудня і тут під охороною советсько-російських багнетів Російська Комуністична Партія большевиків зорганізувала із п'ятої колумни ляльковий “Советський Український Уряд” і від тепер Советська Росія виступала буцім тільки союзником цього свого лялькового твору у його війні проти Української Народної Республіки, хоча цей буцім “Советський Український Уряд” взагалі не мав ніяких своїх військових сил.

Інтересно підкреслити, що 25 грудня 1917 Йосип Сталін, як член Совету Нар. Комісарів Советської Росії, опублікував свій пропагандивний твір під заголовком “Лист до Українців запілля і фронту”, де він уже встановив зразок пояснення пізніших воєнних агресій проти чужих країн. У цім листі Сталін пише, що Совет Народних Комісарів Росії нічого іншого не бажає, як тільки того, щоб “вся влада в Україні належала українському народові, тобто українським робітникам і салдатам, селянам і матросам”, та що за

таку саму владу робітників, салдатів і селян бореться Совет Народних Комісарів. По-большевицьки Сталін навіть заявляв, що Совет Народних Комісарів нічого не має проти того, щоб український народ відокремлювався в незалежну державу, але він є проти того, щоб під формою відокремлення ішла реакція і реставрація Української Центральної Ради.¹⁾

З дотеперішніх актів видно поза всяким сумнівом, що пізніші большевицькі твердження про те, що нібито в Україні побідила у внутрішній громадянській війні якась українська большевицька революція, абсолютно неправдиве. Про те свідчать також ще такі проречисті факти:

1). Комунисти-большевики мали в Україні просто нікчемно мале число своїх місцевих членів, бо всього тільки 4,364 на всій території України ще в березні 1918, коли в тому самому часі ця партія на території властивої Росії мала понад 200,000 членів. Ясно, що така мала кількість комуністів в Україні не могла провадити громадянської війни проти Уряду УНР.²⁾

2). Серед того маленького числа комуністів в Україні взагалі не було якогось значнішого відсотка таких членів, що були Українцями. Це були або недавно зайшли Росіяни або просто російський напливовий елемент чи деякий відсоток зросійщених меншин. Що це так, свідчить той факт, що в цьому ляльковому "Советському Українському Уряді", утвореному під охороною російської армії, велика більшість комісарів чи пак "народних секретарів" були особи,

1) Гляди большевицький твір "1917 год на Киевщине", стор. 541.

2) Гляди: Ежегодник Комінтерна, Москва 1923, сторона 477 і стор. 414.

які взагалі не знали української мови. Один з таких "народних секретарів", що був українського походження, В. Шах-Рай, говорив другому большевикові, Г. Лапчинському тоді так: "Що це за уряд «український», що його члени зовсім не знають і не хочуть знати української мови? Що не тільки не користаються жадним впливом серед українського суспільства, але воно навіть ніколи й не чуло раніше їхніх прізвищ? Що я за «український військовий міністер», коли всі українізовані частини в Харкові роззброюються, бо вони не хочуть іти за мною на оборону радянської влади? За єдину військову підпору для нашої боротьби проти Центральної Ради ми маємо лише військо, що привів на Україну Антонов і що на все українське дивиться як на вороже і контрреволюційне".³⁾ Свідчення Лапчинського яскраво заперечує пізнішу вигадку Москви, що нібито не було воєнної агресії Советської Росії, а що буцім в Україні була тільки громадянська війна самих Українців. Він свідчить, що принесені російськими багнетами "українські комісари" взагалі не мали з українським суспільством нічого спільного і навіть не знали української мови.

МОСКВА ПРИЗНАЄТЬСЯ ДО КОЛОНІЯЛІЗМУ СУПРОТИ УКРАЇНИ

Документи доказують також, що ціль воєнної агресії Советської Росії, заповіджена ультимативною нотою Совету Народних Комісарів 17 грудня 1917, не

3) Гляди Г. Лапчинський: Перший період радянської влади на Україні. Літопис Революції, 1928, кн. I, стор. 171. Замітьте: Лапчинський - визначний большевик, пізніший сов. консуль у Польщі.

була такою, якою її представляє советська нота і “Лист Сталіна” чи подібні пропагандивні заяви уряду Советської Росії того часу. Після перемоги над Україною в листопаді 1920, советська влада видала цілий ряд документів, які вже без потреби маскуватися розкривали досить ясно дійсну ціль воєнної агресії Советської Росії проти України. Та ціль — то здобути Україну, як об’єкт колоніального визиску її природних скарбів і праці її трудящого населення. З багатьох доказів на це варто навести пару яскравих.

1). Головний командувач російської советської армії проти України в 1917-18 роках Антонов пише в цитованім уже своїм творі:

“Особливе значіння мала робота для викачування хліба...³⁾ негайно по установленні советської влади в Катеринославщині (=в здобутій губернії України) туди виїхали з Петрограду тов. Серго... Харчова робота закипіла... Для її ліпшого переведення спроваджено працівників із Москви та Петрограду. Зажадали окремих охоронних відділів для забезпечення харчових валок у дорозі”. (стор. 183, т. I).

Телеграма Антонова до згаданого Серго в тому часі звучала:

“Ви мусите негайно назначити представників для харківської та полтавської губерній (=в здобутій частині України), котрі брали б хліб з губерній по певному пляну, ... опираючись на озброєну силу, спеціально приділену з фронту та з Петербурга і Москви (том I, ст. 184).

В іншій телеграмі до Москви головний командувач воєнної агресії Антонов пише:

3) Всюди підкреслення додані.

“З харчами лагодимо... Можемо пустити... 500 вагонів (=денно), але залізниця Курськ-Москва може перевезти всього по 114 вагонів на добу. ... Потрібні спеціальні відділи для сіл, щоб... забирати хліб... Потрібно вислати такі відділи з Петрограду, Москви і фронту... Посилайте хлібних комісарів...” (Том I, ст. 185).

2). Цей большевицький комісар зовсім без маскування говорив в однім із своїх рапортів про взаємини Росії й України таке:

“Тепер перейду до тої частини (=рапорту), яка для Москви має найбільше значіння... З кожним днем походу вперед Червоної Армії... відлягало від серця... Багата Україна, хлібна Україна — наша... Отже на що ми можемо на правду рахувати, думаючи про Україну? Якби питання йшло про те, що взагалі Україна має, то можна було б сказати, що ми тишилися не даремно. Після найобережніших рахунків Україна має тепер надвишку 278 мільонів пудів (=хліба). Ми ставимо собі завдання вибрати 100 мільонів пудів хліба, щоб розділити його (=контрибуцією) примусовим розпаюванням по губерніях і повітах”.⁴⁾

3). В класичній формі признає колоніальний й характер воєнної агресії Советської Росії проти України згаданий уже командир Антонов:

“Було ясно, що на випадок, колиб ми допустили скріпитись контрреволюційному рухові (=Каледіна на Доні), то він у сприятливих обставинах козацьких областей міг би зовсім відрізати нас від Кавказу й нафти в Баку, позбавити також советський центр вугілля Донецького басейну (=в Україні), з алі-

4) Антонов, т. I.

за з Криворіжжя (= в Україні) і хліба України.⁵⁾

Розуміється, що Уряд УНР не хотів замикати України ізольованим муром торговельної прогібіції у взаєминах з Советською Росією. Навпаки, він у всіх заявах не раз пропонував урядові Советської Росії нормальну міждержавну торгівлю, тобто за заплату грішми або за виміну потрібних Україні товарів. Саме того уряд Советської Росії не бажав, бо він поставив собі був завдання затримати Україну в колоніальнім визиску, як її мав колись царат. А що Україна сама добровільно не хотіла піддатися, то залишалось для Совету Народних Комісарів тільки одно: воєнна агресія, прикривана большевицькою пропагандою.

Пам'ятаймо, що Совет Народних Комісарів Советської Росії вже 2 грудня 1917 без порозуміння з іншими національними республіками, що існували на території колишньої царської імперії, увійшов в переговори в Бересті з Німцями і Австрійцями про перемир'я, а дня 15 грудня це перемир'я вже було заключене. У два дні після того Советська Росія розпочала воєнну агресію проти України своїми переважними силами. Одночасно уряд Советської Росії розпочав вже переговори в Бересті про мир. В тому стані справи, Уряд України не міг продовжувати далі війну проти Німців і Австрійців, коли на половині фронту Советська Росія вже годилася на переговори про мир і через те помимо своїх вагань Уряд України був примушений 25 грудня 1917 також вступити в мирові переговори в Бересті. Окрім тої примусової ситуації з оіляду на існуючі вже переговори Совету Народних Комісарів Росії в Бересті, існувала ще друга конечність і то не менш примусова, а саме воєнна

5) Гляди: Антонов, том I, ст. 23.

агресія Советської Росії проти України від 17 грудня 1917. Україна, своїми молодими збройними силами не могла тоді провадити війну на два фронти. Перевага Советської Росії проти одної України була величезна і сама Україна стояла перед загрозою, що її зломить ця перевага за пару тижнів зовсім. Тому після заключення миру з Німеччиною і Австрією в Бересті 9 лютого 1918 Уряд України був примушений звернутися до обох згаданих держав за військовою допомогою проти советської агресії, яка саме в тому часі здобула вже була столицю України, Київ. Українська Армія при допомозі німецько-австрійської армії зуміла відкинути большевицько-російську агресію з території України аж до своїх границь.

В міжчасі заключили також Народні Комісарі Советської Росії мировий договір з Німеччиною і Австрією. В секції 6 того договору советський уряд зобов'язувався так:

“Росія зобов'язується негайно заключити мир з Українською Народною Республікою і признати мировий договір між цією державою і державами почвірного союзу. Російські війська і червона гвардія мають негайно очистити територію України. Росія заперестає всяку агітацію або пропаганду проти правління або суспільного ладу Української Народної Республіки”.

На підставі цього зобов'язання мусіла Советська Росія вступити в переговори з Україною про перемир'я та скінчити остаточно воєнний стан проти України, який Росія розпочала своєю нотою 17 грудня.⁶⁾

6) Після цієї ноти вступила Советська Росія в воєнний стан проти України, що було ратифіковане Третім З'їздом Советів 23-го січня 1918.

ДЛЯ “ПЕРЕДИШКИ” РОСІЯ ПРОТЯГАЄ ПЕРЕГОВОРІ З УКРАЇНОЮ ПРО МИР

Советська Росія отягалася з розпочаттям переговорів про мир з Україною згідно із своєю відомою тепер у світі тактикою: наперед довгі переговори про місце переговорів, потім про дату, а вкінці вже підчас самих переговорів витягання щораз нових дрібниць, щоб не полагодити головного предмету переговорів — миру. Отож уряд Советської Росії згідно з тією тактикою прислав свою делегацію на переговори з Україною до Києва щойно 23 травня 1918 року. Зразу треба було уложити вступний договір про перемир'я (припинення воєних дій на фронтах Советської Росії проти України). Цей договір про перемир'я був уложений і підписаний обома сторонами 12 червня 1918. Він обов'язував так довго, поки не буде уложений і підписаний договір про мир між обома державами. Не можна поминути при цій нагоді характеристичного факту, що головою делегації Советської Росії був Христіян Раковський, по національності і державній приналежності до того часу Болгарин, (а потім громадянин Румунії), а його заступником був Дмитро Мануїльський. Першого з них на початку другої воєнної агресії Сов. Росії проти України (в січні 1919 р.) Москва призначила була головою фікційного советського уряду України, а другий був недавно представником советського уряду України в ОН.

Дальші переговори делегації Советської Росії з делегацією України про мировий договір між обома державами тягнулися без результату, бо советська делегація видвигала постійно свої заперечення у кожнім пункті пропонованого українською делегацією проекту договору, не даючи своїх власних точних

проектів. Була ясна річ, що Советська Росія веде переговори тільки для того, щоб мати “передешку” для себе, закріпити советську владу в самій Росії, а потім при змінній світовій ситуації розпочати свій воєнний похід проти сусідів знову. Ця тактика — чергування “передешки” з пізнішими новими наскоками, відома з пізнішої політики уряду Советської Росії у кожній ділянці і у відношенні до кожної країни, була добачена вже тоді виразно головою української делегації сенатором Сергієм Шелухином, як це видно з його урядового довірного звіту до Українського Уряду з 31 лютого 1918. Цю тактику стосував провід Російської Комуністичної Партії большевиків також щодо ратифікації берестейського договору із зобов'язанням негайно заключити мир з УНР та заперестати свою пропаганду проти її внутрішнього суспільно-політичного устрою.

Проти ратифікації цього берестейського договору була в самій Комуністичній Партії большевиків дуже сильна опозиція, бо велика частина російських большевиків тоді ще не розуміли тактики “передешки”, стосованої Леніном, але Ленін все таки перепер його ратифікацію на найвищим Конгресі Советів у Москві дня 15 березня 1918.

Тепер у мирових переговорах з Україною уряд Советської Росії, стосуючи тактику “передешки”, дотягнув їх був аж до 3 жовтня 1918 року без ніякого поступу вперед. Тоді українська мирова делегація зажадала від російської мирової делегації остаточної і ясної відповіді в окремій ноті, чи Советська Росія справді хоче заключити мировий договір чи тільки протягає. Врешті голова Російської Делегації Х. Раковський виїхав до Москви за новими інструкціями, а залишив решту російських делегатів з своїм заступ-

ником Дмитром Мануїльським у Києві. Проте, коли 3 листопада 1918 року уряд Сов. Росії уважав, що “передішка” вже виконала своє завдання, він того дня відкликав решту своєї делегації до Москви і дальших мирових перемовин вже не продовжував, маючи плян нової воєнної агресії проти України. Проте, формально залишався підписаний і дотепер практикований договір з Україною про припинення воєнних дій і про нав’язання консулярних взаємин, з 12 червня 1918 р.

НОВА ВОЄННА АГРЕСІЯ СОВЕТ. РОСІЇ В ЛИСТОПАДІ 1918 РОКУ

Після заключення Берестейського миру Сов. Росією, російський Совкарком мусів усувати свої війська з України на її кордони. Окупаційний уряд Советської Росії, іменованій Центральним Комітетом РКПб з завданням виступати для пропаганди як фікційний “Советський уряд Української Республіки”, мусів уступити з російськими окупаційними військами до Таганрогу, де він дня 20-го квітня 1918 року формальною постановою розв’язався і перестав існувати. Таким чином перестала формально існувати також фікція “Советської Української Держави”, створена Москвою під час першої своєї воєнної агресії проти УНР.

Проте, під час “передішки” протягом весни, літа і осени 1918 року Советська, Росія приготувала політично нову воєнну агресію проти України. Мілітарно закінчено підготову в листопаді 1918. Розпочала вона нові воєнні кроки вже 1 грудня 1918 року. Того дня появилася також маніфест “Тимчасового Робітничо-Селянського Правителства України”, яке сповіщало, що воно йде запроваджувати советську владу в

Україні і при тому заповідало, що всякий, хто виконував би закони або розпорядження Українського Уряду УНР, “підлягає розстрілові на місці”. Це “Тимчасове Роб-Сел. Правительство України” було нічим іншим, як лялькою для пропаганди, бо в дійсності воно не мало нічого спільного з Україною, було утворене в Росії і Російською Комуністичною Партією большевиків із Росіян. Це не був отже орган українських комуністів, яких тоді було всього кілька одиниць, отже це не був орган громадської війни, а орган Советської Росії для зручнішого ведення своєї воєнної агресії проти України всупереч договорі про перемир’я з 12 червня 1918. Цей факт доказують самі російсько-большевицькі документи, опубліковані пізніше. Ось спогад єдиного українського комуніста, що був членом того “уряду” Советської України, Володимира Затонського.

У Курську покликав секретар Російської Комуністичної Партії большевиків, Сталін, до себе майбутніх членів “уряду Советської України”, що самі не знали, для чого їх покликано. Після того оповідає Затонський про цю подію так:

“Сталін наказав прибрати зі столу, зачинити двері і сказав: — Тепер починаємо!

“До справи перейшов він без жадних передмов: — Центральний Комітет Російської Комуністичної Партії ухвалив утворити (Советський) Уряд (України) із — тут була назва — з П’ятаковом на чолі . . .

“ЦК РКП ухвалив . . . А раз ЦК РКП ухвалив, то заперечувати годі”. *)

*) Гляди: В. Затонський: Із спогадів про Українську революцію. Літопис Революції 1930, кн. 5, ст. 155.

Отже ніякий суспільно-політичний чинник в Україні не мав нічого спільного з покликанням цього “советського уряду України”. Його іменували чужий, закордонний чинник, Російська Комуністична Партія большевиків. Додати треба, що в склад входили такі іменованці Центрального Комітету Російської Комуністичної Партії большевиків: Голова — П’ятаков, Ялкін, Антонов, Артем, Квірінг і Затонський. З них усі Росіяни, за винятком одного Затонського. Ці Росіяни взагалі були тої думки, що не має бути ніякої України, хочби навіть у советській формі. Про це свідчить той самий Затонський в іншій місці своїх спогадів:

“Артем, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна утворювати Україну, хочби навіть радянську”. *)

Хіба це не найбільша безсоромність уряду Сов. Росії і його диктаторської партії, що вони іменували для нібито Української Советської Республіки таких членів “уряду”, які взагалі заперечували право існування України?

Член цього “уряду” Антонов свідчить, що вже 17 листопада 1918 був готовий “Реввоєнсовет” у Курську для фронту проти України, у складі: той же Антонов, Сталін і Затонський, як знавець українських відносин.

Тактика цієї другої агресії була така, що частини армії Советської Росії пересувалися в малих відділах у сторону Харкова і потім нагло в середині грудня стали наступати концентрично проти цього промислового центру України. Почалися тут великі бої з місце-

*) Уривки із спогадів про українську революцію, Літопис Революції, 1929 кн. 4, ст. 168.

вими українськими військовими частинами. Уряд УНР, бажаючи бути в мирних взаєминах з Росією, хотів дотримувати обов’язуючого договору про перемир’я з Росією і тому нотами міністерства зовнішніх справ запитував Москву, що означає цей впад військ Советської Росії на територію України. Тим разом Москва вже не хотіла признатися формально до воєнної агресії, як було раніше з війною, оповіщеною в ультимативній ноті з 17 грудня 1917, затвердженій потім ратифікаційною постановою на найвищій Конгресі Советів дня 23 січня 1918. Москва тепер взяла до іншої тактики. Вона без сорому перечила воєнну агресію проти УНР і твердила, що вона живе в мирних взаєминах з УНР, а коли є воєнні операції в Україні, то це роблять буцім війська — Советського Уряду України. Нота Уряду Сов. Росії говорила дослівно таке:

“Ніякого війська Російської Соціалістичної Советської Республіки в Україні немає. Військова акція на українській території в цей момент провадиться поміж військами Директорії (Української Народної Республіки) і військами Українського Советського Уряду, який є цілком незалежний. Поміж Україною і Советською Росією немає тепер ніяких збройних сутичок.”

У зв’язку з тим треба підкреслити, що аж до сьогоднішнього дня Советський Уряд України не мав своєї окремої армії. Всі його збройні сили регулярного характеру склалися виключно з війська Советської Росії.

Ясно, що в тих обставинах Уряд У. Н. Р., по довгих спробах дійти до перемир’я з Советською Росією, мусів ствердити заявою з 9 січня 1919 року воєний стан між Советською Росією і Україною, коли

війська Советської Росії наступали щора далі на Україну.

Цей стан фронтової війни з перевагою Советської Росії тривав аж до листопада 1920, коли переважним силам Советської Росії удалося виперти зовсім знесилену браком зброї, амуніції і навіть медикаментів Українську Армію на територію, що була вже зайнята Польщею. Залишився тільки підпільний опір.

Таким чином воєнна агресія Советської Росії проти України триває формально аж дотепер.

Коли Советська Росія окупувала своїми військами цілу Україну по Збруч, то всеодно народ не запереставав опору проти накиненої Москвою влади “Советського Уряду” України. Третій прем’єр того сов. уряду Х. Раковський у своїй статті в “Ежегоднику Комінтерна” (Москва, 1923) на сторони 464 свідчить осьщо про розмір опору українського народу проти советської окупації:

“В 1920 і 1921 роках ми були в Україні свідками великого селянського революційного руху, який щодо свого характеру і стихійної сили пригадував перші місяці революції в Великоросії і охоплював всю Україну”.

Така постава українських народних мас залишалася до тепер, тільки що вона не може проявитися в тих самих формах з огляду на більшу машину советського терору.

РОЗДІЛ II.

ХТО БУДУВАВ СОВЕТСЬКУ ВЛАДУ В УКРАЇНІ?

В С Т У П

В попереднім розділі про агресію Росії проти України ми з’ясували на основі дипломатичних актів і документів із свідченнями учасних осіб, яким способом Советська Росія розпочала воєнну агресію проти України і як вона її провадила протягом кількох років аж до листопада 1920, тобто до часу, коли їй удалося зламати опір правильної Армії Української Народної Республіки та виперти її поза границі тодішньої советської імперії. Від того часу почалася теперішня воєнна окупація території Української Народної Республіки.

Ця окупація України військами Советської Росії прибирала себе в різні державно-правні форми, які мали викликати в світі вражіння, що це не є окупація, але що в Україні нібито існує окрема українська державність, тільки що вона є іншого суспільно-політичного типу: мовляв, це є українська державність із соціалістичним і навіть комуністичним змістом та в новій конституційній формі — влади “советів” чи пак “рад”.

Зрештою вже на самих початках російсько-советської воєнної агресії в грудні 1917 року влада російських народних комісарів вміла, хоч і незручно, маскувати свою воєнну агресію тим способом, що вона покликала до життя в Харкові на українській терито-

рії, яку їй вдалося здобути в другій половині грудня 1917 року, фіктивну українську советську владу і потім проголосити себе тільки союзником цієї нібито української влади. Совнарком Росії старався від того часу за всяку ціну викликати вражіння в світі, що нібито всередині українського народу є глибокий поділ на прихильників советської комуністичної влади і на прихильників “дрібно-буржуазної” демократичної влади Української Народної Республіки та що між тими двома українськими таборами провадиться громадянська війна, в якій Советська Росія є тільки льояльним союзником “української советської влади 1)”. В ході пізнішої кількालітньої війни Советської Росії проти України дипломатія Советської Росії і прапаганда її окремої секції заграничної політики, Комуністичного Інтернаціоналу в Москві, старалися всіми засобами замазати факт, що Совнарком Росії своїм формальним ультиматумом з 17 грудня 1917 року виповів війну Українській Народній Республіці ще перед тим, заки Москві удалося 26 грудня цього ж року викликати в окупованім тоді Харкові свою лялькову установу, так звану “Всеукраїнську Центральну Раду Робітничих, Салдатських і Селянських Депутатів України”. Ця лялькова установа зрештою шойно 2 січня 1918 року іменувала нібито державний уряд советського типу для України. Проте, наслідуючи невільничо всі форми державного ладу Советської Росії включно з назвами урядів, російський Совнарком велів для кращого тактичного під-

1) Слово “Совнарком” — це скорочення трьох російських слів і утворення з них одного нового слова: “Совет Народних Комісарів”. Так називалася рада міністрів Советської Росії донедавна.

ходу до українських мас назвати цей нібито уряд не “советом народних комісарів”, як це було в Росії, але “Народним Секретаріатом”, щоб тим робом його назвою уподібнити до назви правління Української Народної Республіки, що в той час називалося конституційно “Генеральним Секретаріатом”.

Для доповнення дипломатичного аспекту щодо агресії Советської Росії проти України треба конечно ще зобразити ближче суспільно-політичні і державно-правні підстави цього накиненого воєнною силою чужого режиму в його історичнім розвитку. Оцей нарис має задовольнити цю конечну потребу, бо дотепер такого об'єктивного нарису не було.

РОЛЯ ПАРТІЙ У НОВІТНІМ ДЕРЖАВНІМ БУДІВНИЦТВІ

В новітніх часах держави утворюються і утримуються як національні держави. Це значить, що НАЦІЯ, як суспільно-культурна спільнота виявляє волю творити власну державу і утримувати її проти посягань інших держав. Нація є такою суспільно-духовою спільнотою, в якій діють різні суспільні групи. В певних стадіях суспільного і політичного розвитку мають у нації політичну перевагу певні суспільні класи, які для організованого діяння витворюють свої політичні ПАРТІЇ. Нація діє і проявляє свою волю через свою ДЕРЖАВУ, якщо вона її вже має, або коли вона її не має, через змагання до неї. А вже в самій державі в певних періодах історії мають рішальне становище певні національні партії, яким в інших історичних періодах ідуть на зміну нові національні партії. В новітніх часах завжди державна влада є висловом волі одної з національних партій. Без організованої підтрим-

ки одної з національних партій не може існувати держава, як національний твір.

Отож відразу стає перед нами питання: Котра українська політична партія чи блок українських політичних партій організували советську владу в Україні в грудні 1917 року? Яка саме УКРАЇНСЬКА партія була тоді висловом національної волі до творення української державности в формі советській? І вкінці, яка то була УКРАЇНСЬКА партія, яка бажала творити цю українську советську державність в той спосіб, щоб кликати воєнну силу чужої держави для встановлення в Україні советського ладу?

РОЛЯ РОСІЙСЬКОЇ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ В УКРАЇНІ

На всі ці питання дає нам історія тільки одну відповідь: НІЯКА УКРАЇНСЬКА ПАРТІЯ ВЗАГАЛІ не мала нічого спільного з утворенням советської влади в Україні. В тому часі, тобто в грудні 1917 року, взагалі не було навіть найменшої групи УКРАЇНСЬКИХ комуністів, що були б зорганізовані в окрему українську комуністичну партію. Ляльковий советський уряд України в Харкові з грудня 1918 року не був твором ніякої української політичної партії взагалі. Цей ляльковий уряд створила у Харкові для України після окупації Харкова російськими червоними військами Російська Комуністична Партія большевиків, яка в той час ще офіційно називалася “Російська Соціал-Демократична Партія большевиків” і яка перейменувала себе в “Російську Комуністичну Партію большевиків” щойно 8 березня 1918 року на своєму 7-му конгресі в Москві.

Треба підкреслити ще знаменний факт, що Російська Комуністична Партія в часі існування автоном-

ної, а потім державної, України взагалі не рахувала Україну окремою одиницею, але звичайною провінцією Росії, бо взагалі в тому часі вона не створила в Україні навіть одного краєвого центру своєї партії, з яким оперував би всеросійський центр у Петрограді чи Москві. Аж до літа 1918 року існували в Україні в окремих губерніях окремі партійні організації Російської Комуністичної Партії і кожна з них безпосередньо підлягала всеросійському партійному центрові, а цей останній безпосередньо давав свої розпорядження кожному своєму партійному гуртові в кожній губернії України. Таким чином навіть ПРОВІНЦІОНАЛЬНОЇ організації Російської Комуністичної Партії большевиків в Україні не було і навіть така ПРОВІНЦІОНАЛЬНА організація не могла створити “уряду” в Харкові, бо її не було. “Уряд” у Харкові, таким чином, був створений по безпосередньому наказу всеросійського центру Російської Комуністичної Партії большевиків. Іншими словами, його створила ЧУЖА для України, ЗАКОРДОННА, російська партія.

Ще раз пригадаймо собі дату 26 грудня 1917: тоді після здобуття Харкова російсько-большевицькими військами так званим “Першим З’їздом Рад Робітничих, Салдатських і Селянських Депутатів” був вибраний зарежисерований Російською Комуністичною Партією большевиків орган, що зразу називався “Всеукраїнська Центральна Рада”, а потім “Центральний Виконавчий Комітет Рад України”, який 2 січня 1918 іменував свій уряд під назвою “Народний Секрета-

ріят 2)”. Цей нібито советський уряд України існував аж до 14 квітня 1918 року, коли він в Таганрозі за постановою “ЦИКУКА” і партійної організації большевиків розв’язався зовсім. Аж до тої дати не було не то УКРАЇНСЬКОЇ комуністичної ПАРТІЇ, але навіть якогось об’єднання пратійних організацій Російської Комуністичної Партії большевиків в Україні в однім КРАЄВІМ ЦЕНТРІ в Україні. Щойно в липні 1918 року на конференції в Москві з наказу Центрального Комітету Російської Комуністичної Партії об’єднано всі партійні організації цієї партії в Україні в одну КРАЄВУ організацію під назвою “КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ БОЛЬШЕВИКІВ УКРАЇНИ” (КПБУ). Вона мала відбувати свої з’їзди і мала посідати свій центральний комітет. Проте, це не була ДІЙСНА партія. Поминаючи факт, що це була конференція большевиків в Москві (українському урядові тоді було вдалося своїми військами і при допомозі центральних держав вигнати советські війська з України і тоді разом з ними повтікали організатори Російської Комуністичної Партії большевиків з України), то треба тямити, що ця нібито нова й по назві окрема “Комуністична Партія большевиків України” (КПБУ) була тільки провінційною організацією РКП. Сама назва “партія” для цієї провінційної організації РКП мала тільки те завдання, щоб обманювати населення України в тому напрямі, що будім існує в Україні самостійна партія українських комуністів-большевиків. Поза тою маскою скривалася

2) Розуміється, що фактично урядовою мовою цього “З’їзду” була російська мова. Тому цей орган мав російську назву “Центральний Исполнительный Комитет Украины” або в скороченні: ЦИКУКА.

єдина й неподільна Російська Комуністична Партія із своїм Центральним Комітетом у Москві, який не тільки фактично але й зовсім формально керував усіми справами КПБУ. Москва протягом перших років своєї війни проти УНР не тільки іменувала цілий Центральний Комітет КПБУ разом з його Політбюром у Харкові, але вона звичайно посилала до тих керівних партійних органів в Україні партійців, які не мали нічого спільною з Україною і перед тим ніколи навіть не жили короткого часу в Україні. Ба, що більше, Москва навіть після номінації керівного органу для “партії” в Україні зносилася часто у важливих справах з окремими партійними осередками в окупованих частях України не за посередництвом цього свого краевого органу, “Центрального Комітету” і “Політбюра” КПБУ, але таки безпосередньо з тими губерніяльними чи обласними партійними органами в Україні, зовсім поминаючи Харків.

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ БОЛЬШЕВИКІВ УКРАЇНИ ЦЕ РОСІЙСЬКА ПАРТІЯ

Зрештою формально в статуті РКП не дано для КПБУ ніяких особливих прав автономії, хочби найменшого розміру. До обов’язуючого організаційного статуту Російської Комуністичної Партії додано тільки таке пояснення, що партійні організації на території національних республік є поставлені на рівні з партійними організаціями по губерніях властивої Росії. Так було тоді, коли ці “національні республіки” (Україна, Білорусь, Грузія, Вірменія і так далі) були Советською Росією трактовані формально як самостійні советські республіки, але тим більше й тоді, коли ці республіки стали формально членами Советського Союзу. Доказом всього вище зга-

даного служить організаційний статут РКП з того часу. Ось його найважливіші постанови про це питання:

Параграф 32 статуту РКП постановляє дослівно в російській мові: “Партийные организации обслуживающие территории национальных республик (и областей) СССР и РСФСР приравниваются к областным (или губернским) организациям партии, т. е. целиком подчинены Центральному Комитету РКПб”.

Параграф 33 постановляє: “Областной (краевой) комитет (или ЦК национальной коммунистической партии) избирается на областной (краевой) конференции (или съезде нац. КП).

“Примечание. Президиумы или бюро краевых и равнозначных им комитетов утверждаются Центральным Комитетом РКПб.”

Параграф 34 постановляє: “По особому постановлению Центрального Комитета РКПб там, где существуют хозяйственные органы (экономсоветы и т. д.) или в районах значительно удаленных от центра, создаются областные бюро, назначенные Центральным Комитетом РКПб в составе, установленном в каждом отдельном случае ЦК. Областные бюро ЦК ответственны только перед ЦК РКПб”.

Про те, яку компетенцію і завдання має Центральний Комітет Російської Комуністичної Партії Большевиків, чи пак після утворення Союзу СССР переіменованої на “Всесоюзну Комуністичну Партію большевиків” (ВКПб), говорить статут партії точно так:

“Центральный Комитет направляет работу центральных советских и общественных организаций через партийные фракции”.

Знову ж губерніяльні комітети, компетенція яких рівна Центральним Комітетам національних республік,

мають згідно зі статутом партії такі завдання: “Губернский комитет направляет деятельность советов, профессиональных союзов, кооперативных объединений и других организаций через соответствующие фракции, а также непосредственно направляет работу комсомола... Обласные комитеты автономных республик и областей приравниваются губернским комитетам”.

З цих постанов статуту колишньої Російської Комуністичної Партії большевиків, перетвореної пізніше у Всесоюзну Комуністичну Партію большевиків, а недавно в “Комуністичну Партію Советського Союзу” (КПСС), керівний центр партійної організації в національних республіках є підчинений безпосередньо Центральному Комітетові в Москві, тобто інакше кажучи, є підчинений партійному центрові іншої держави.*)

Таким чином на основі самих постанов статуту Всесоюзної Комуністичної Партії большевиків чи пак теперішньої Комуністичної Партії Советського Союзу кожному ясно ось що:

1). Так звана “Комуністична Партія большевиків України”, що діяла від літа 1918 року, не була нічим іншим, як тільки фікцією для обману несвідомих людей. Це була і тепер є тільки краєва партійна організація Комуністичної Партії Советської Росії і підчинена зовсім централістичному проводові в Москві.

2). Державні органи советської влади, які були створені на території України в міру того, як со-

*) Коли в адміністрації держави замість губерній утворено області, то всюди там, де говориться в статуті про губернії, треба тепер розуміти “область”.

ветсько-російська армія її займала, не були твором якоїсь української комуністичної партії, а виключно чужої, російської, центр якої весь час був у Советській Росії — наперед у Петрограді, а потім у Москві. Від цього чужого державного партійного апарату були залежні в цілості органи советської влади в Україні. Таким чином сама державна влада в советській формі в Україні була тільки ФІКЦІЄЮ.

НАЦІОНАЛЬНИЙ СКЛАД КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ В УКРАЇНІ

Так звана “Комуністична Партія большевиків України” була чужою для українського народу не тільки тому, що ця організація не була самостійна, а була залежна в цілості від центру чужої партії — Російської Комуністичної Партії большевиків. Також само членство цієї партії щодо національності було зовсім чуже українському народові, бо воно по національній приналежності було цілком російське. Члени “Комуністичної Партії большевиків України” були або родовиті Росіяни або зрусифіковані люди інших національностей (Поляки, Жиди, Українці), тобто особи, які здавна вже стали самі Росіянами по культурі і по політичним переконанням.

Згідно з офіційними даними партійного перепису КПБУ в 1918 році, ця організація мала в своїх рядах тільки коло 3% членів, що признавалися до української нації.³⁾ Коли зважити, що большевицька пар-

3) Гляди “Социальный и национальный состав ВК Пб. Итоги всесоюзной переписи 1927 года. Москва, 1928”. Також: Н. Попов, Начерк Истории КПБУ. Він подає, що тоді в партії не було кому написати щось по-українськи.

тійна організація в Україні числила в 1918 році взагалі тільки 4,364 члени, то процент осіб, що признавалися до українського роду, серед членства в абсолютних цифрах був просто зникаючий у порівнянні з тодішнім понад 30 мільйоновим населенням України. Адже цей процент показує, що лиш коло 130 Українців на всю Україну призналися до приналежности до большевицької партії. Ця цифра розбиває вщент твердження московської пропаганди, що нібито советську владу в Україні вибороли проти Української Народної Республіки самі українські комуністи-большевики. 130 українських большевиків не могли б доклати того чуда, щоб повалити українську демократичну владу. Зрештою цього не могли б були доклати також самі російські большевики в Україні, яких тоді було всього докладно 4,364 особи. Це могло статися тільки при допомозі великої червоної армії Советської Росії, як це ми бачили в першій частині нашого дослідю.⁴⁾

Щоправда, з ростом сили окупації росла також цифра членів партійної організації, бо приставали до неї особи, які у витворених умовинах комунізму хотіли якось прожити дещо легшою працею, а згодом полізти таки вгору по бюрократичній драбині. В 1919-20 роках нахлинули до партії в досить значнім проценті зрусифіковані жидівські інтелігенти, які не мали змоги пристати до українського національного руху чи білого російського. Коли побіда Советської Росії ставала очевидною, до большевицької партії стали також від 1920 року приставати в значнішій

4) Цифра членів КПБУ в 1918 році взята з офіційного видання “Ежегодник Коминтерна” 1923, Москва, 1923, сторона 477.

числі особи українського роду. Проте, ріст большевицької партії в Україні все таки у порівнянні з числом населення України був дуже незначний. Про це говорять такі офіційні цифри:

березень 1918 рік	4,364 члени
березень 1919 "	16,363 "
березень 1920 "	25,247 "
грудень 1921 "	75,000 "
грудень 1925 "	101,852 "

Зваживши, що в большевицько-советським устрою є з природи речі дуже численна бюрократія і що кожний член урядового апарату в першу чергу повинен бути комуністом, то мусимо прийти до переконання, що буквально кожний член партії був урядовцем в державнім або партійнім апараті, бо ж державна цивільна і господарська бюрократія була вдесятеро більша від членів самої партії. Таким чином партійна організація большевиків в Україні від самих початків советсько-російської окупації перемінилася в партію окупаційної бюрократії. Коли навіть якийсь робітник чи селянин був членом партії, то він незабаром був відкликаний від варстату чи ріллі та перемінявся в державного чи господарського урядовця.

Як уже знаємо, членство КПБУ було у величезній більшості російської національності. На початках воєнної агресії Советської Росії проти Української Народної Республіки тільки одиниці з-поміж Українців були большевиками. Їх було в 1918 році **ЛИШЕ З 3 ПОЛОВИНОЮ ПРОЦЕНТИ** всього членства партії. Коли ставало очевидним, що советська агресія перемаже опір Української Народної Республіки, то ліве крило Української Партії Соціалістів-Революціонерів перетворилося в окрему партію "боротьбистів-комуністів", яка пізніше постановила вступити до

КПБУ. Цей вступ мав на меті хоч у деякій мірі нагнути КПБУ до узгляднення інтересів українського народу в політиці цієї диктаторської експозитури Російської Комуністичної Партії. Це злиття цієї партії з КПБУ сталося в Харкові дня 19 березня 1920 року, коли здавалося, що після першої катастрофи Армії УНР в грудні 1919 року вона вже не встигне піднятися до нового удару, як це сталося, помимо загальних припущень, в квітні 1920 року.

Проте, цей вступ новоспеченого українського комуністичного елементу, що виріс за роки 1918-19, небагато змінив склад КПБУ щодо національності членства. Як подає Володимир Винниченко у своїй брошурі "Українська Комуністична Партія (УКП) і Комуністична Партія большевиків України (КПБУ)"⁵⁾ в році 1920, коли Винниченко був у Харкові, Комуністична Партія большевиків України мала всього після вступу боротьбистів **ТІЛЬКИ 10% УКРАЇНЦІВ**. Решту партійного членства большевицької партії в Україні творили Росіяни або зрусифіковані інші (Жиди, Поляки, Українці). Коли пізніше советська влада в Україні мобілізувалася в тому сенсі, що вже скінчилася правильна фронтова війна проти советської окупації в Україні, то тоді, зовсім природно, збільшився вплив українського елементу до большевицької партії, як партії, яка розпоряджала всіма можливостями життя в тоталітарній державі. Але ж і після того український елемент у партійній большевицькій організації в Україні був у яскравій меншості у порівнянні з Росіянами. Так, наприклад, ще в 1925 році процент Українців в КПБУ виносив усього **36,9%**. Отже можемо сказати тепер зовсім справедливо, що

5) Відень-Київ, 1921, сторона 9.

то не була українська большевицька партія, ані партія УКРАЇНСЬКИХ большевиків, а партія РОСІЙСЬКИХ большевиків в Україні. Партія, що мала і має диктатуру в Україні, ніколи не була українською, але російською.

Проте, справа не тільки в тому, який національний склад панівної партійної організації в Україні під час і після її завоювання військовою силою Советської Росії. Питання лежить ще в тому, яке становище цієї партійної організації було до України взагалі, а до нібито будованої “Української Соціалістичної Радянської Держави” зокрема.

КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЯ БОЛЬШЕВИКІВ УКРАЇНИ — ПРОТИУКРАЇНСЬКА

Партія, яка творила советську владу в Україні, як це вже з'ясовано раніше, зовсім чужа: Російська Комуністична Партія большевиків із своїм центром у Москві. Свою політику в Україні переводила РКП через свою партійну організацію на території України — під фальшивою назвою “Комуністична Партія большевиків України”.

Проте, теоретично можна б собі уявити також такий випадок, що чужа політична сила могла б засадничо бути не ворожа для національних інтересів іншої країни, як такої. Можна зовсім реально припустити випадок, що якась чужонаціональна політична сила могла б бути навіть приязно настроєна для самих національних інтересів іншої країни. Досить для того навести кілька прикладів із недавньої світової історії. З'єднані Держави Америки вступили були у Першу Світову Війну в користь Франції і Великої Британії зовсім без якихсь своїх егоїстичних інтересів, а виключно в обороні демократії проти німецько-

го царського імперіялізму. Причинившись своєю інтервенцією до побіди Британії і Франції, Америка для себе не жадала ніяких спеціальних користей. Другий приклад із громадянської війни в Іспанії. Італійська фашистська партія інтервенювала збройною силою Італії в користь побіди еспанської партії Фалянги під проводом генерала Ф. Франко проти тодішнього уряду Іспанії, але після побіди партії генерала Франко не жадала для Італії ніяких спеціальних користей. Фашистський уряд Італії, щоправда, вмішувався проти засад міжнародного права у внутрішньо-іспанські відносини і підтримував переворот тодішньої меншинної партії генералів і “Фалянги”, але не наставав на державні інтереси еспанської нації. Третій приклад — це інтервенція Америки і Британії у внутрішні відносини Франції після 1940 року. Оба уряди підтримували Національний Комітет Визволення генерала де-Голя проти уряду маршала Петена і допомогли рухові ген. де-Голя до побіди, але поза тим в нічому далі не вмішувалися щодо усталення конституційного ладу в Франції з одного боку та не порушували в нічому національних зовнішніх інтересів Франції з другого.

Треба також тямити, що накинення комуністичних режимів у Румунії, Болгарії, Югославії, Мадярщині, Польщі, Чехословачії та в Китаю є в рішальних пунктах відмінне від накинення советсько-комуністичного режиму в Україні. В Україні, як знаємо, ні перед військовою агресією Советської Росії, ні під час її трирічного тривання, ні після запанування окупації, формально і фактично не виконувала державну владу українська комуністична партія большевиків, бо такої не було, а Російська Комуністична Партія большевиків, тобто зовсім ЧУЖА політична сила тво-

рила уряд і ним розпоряджалася. Таким чином в Україні маємо до діла з чистою воєнною агресією і воєнною окупацією, яка установила фактично свою владу із своїх людей. Це, отже, ніяка інтервенція чужої влади в користь якоїсь національної партії країни, як це було у випадку інтервенції Італії в Іспанії (або інтервенції Америки та Британії щодо Франції в роках 1941-44), бо збройну боротьбу проти уряду Української Народної Республіки в роках 1917-20 підняла і провадила не якась українська комуністична партія, а чужа — російська і в свою власну користь підняла Советська Росія війну проти України. Якщо ж ідеться про Польщу, Румунію, Болгарію, Мадярщину, Чехо-Словаччину чи Китай, то в згаданих країнах існували протягом довгих років НАЦІОНАЛЬНІ комуністичні партії, зложені з членів даної нації і під своїм власним національним проводом. Формально Комуністична Партія Польщі, чи Комуністична Партія Болгарії і так далі були самостійними комуністичними політичними партіями — польською, болгарською, румунською, мадярською, чехо-словацькою чи китайською, нарівні з партією російською чи пак пізніше перезваною ВКП або тепер КПСС. Ці партії на рівні з РКП входили до Комінтерну і на рівні з РКП вирішували питання міжнародної комуністичної політики. Їх залежність від центру РКП у Москві була чисто ФАКТИЧНА, а не організаційна. Вони визнавали ту саму комуністичну ідеологію (марксизм-ленінізм-сталінізм), ту саму програму і ту саму тактику та признавали керівництво Комінтерну, де РКП ФАКТИЧНО, а не формально мала рішальне становище. Організаційно ці національні комуністичні партії самі, незалежно від Москви, відбували свої конгреси, вибирали своїх провідників або усували їх

і формально самі установляли програму акції. Їх залежність від центру РКП була остільки велика, що вони звичайно потребували грошей від Москви для своїх потреб. Найбільше фактично незалежними від центру РКП були партії, які у своїй країні були легальні, отже потребували найменше фінансової допомоги Москви. Такою була до 1938 партія в Чехо-Словаччині, а до “аншлюсу” в Австрії. Ними керувати з Москви було досить важко, бо треба було таки переконувати, а не диктувати згори. Отож РКП чи пак КПСС інтенсивувала в користь РЕАЛЬНИХ національних комуністичних партій у згаданих країнах, а не фікційних назв для РКП у цих країнах. Після інтервенції Москви в користь цих комуністичних меншостей у Польщі, Мадярщині, Румунії, Болгарії, Чехо-Словаччині, Китаю і в окупаційних зонах Схід. Німеччини, Москва допомогла до влади дійсним Полякам, Чехам, Румунам, Мадярам і так далі, а не Росіянам у цих країнах. При тому ще слід нагадати, що інтервенція в користь чехо-словацьких комуністів у 1948 році при їх перевороті проти решток демократично-коаліційного режиму в Чехо-Словаччині була не збройна, а чисто політична. Ні одна військова советська частина в моменті перевороту не знаходилася на території ЧСР. Тільки сама реальна можливість воєнної окупації Советів спаралізувала опір демократичних сил в ЧСР проти комуністичного перевороту чисто місцевих національних комуністичних сил. Вкінці не можна поминути також того факту, що опановані комуністами згадані країни залишилися далі незалежними під міжнародним оглядом державами. Вони не були примушені стати членами ССРСР. Вони мають далі свою власну армію, свою власну валюту і свою власну поліційну силу для вну-

трішнього ладу і безпеки влади перед революційним рухом. Як відомо, все те в Україні під Советами від самого початку не існувало.

В протилежність до того, що сказано про вмішування до внутрішнього змагання чужих країн взагалі, а щодо країн так званих сателітів зокрема, Російська Комуністична Партія і її обласна партійна організація — КПБУ — виразно виступали проти національних інтересів України і виступають дотепер. РКП через свій центральний провід і через свої місцеві органи виступала проти самої української нації, проти її права на своїй землі самій бути господарем, ба навіть проти того, щоб Україною могли правити самі українські комуністи, подібно, як Москва годиться на те, щоб країнами сателітів правили їх власні національні комуністи. Москва у відношенні до України проводила незмінно лінію, що Україною має правити воля російських комуністів. Ба, що більше, провід Центрального Комітету РКП і велика більшість членів РКП, призначених для праці в Україні під фірмою КПБУ, заступали навіть дикий погляд, що не існує і не має існувати сама українська нація, державу якої буцім вони будували в Україні. Це і є найбільш цинічний вираз і вислів злочинного народовбивства та міжнародного обману, який знає історія світу.

Що ці наші твердження є вповні згідні з фактами і не “пересаджені” в ніякім разі, про це свідчать письмові заяви провідних членів РКП чи пак КПБУ, свідчення учасників комуністичного руху з-поміж Українців і офіційні твердження самої централі КПБУ. Перейдімо найважливіші докази: ВОЛОДИМИР ЗАТОНСЬКИЙ, член РКП від 1905 року, один з вийняткових большевиків української національності, висунений з тієї причини для маскування російської

політики РКП зразу на місце голови “Центрального Виконавчого Комітету Советів України” (після Медведєва), у своїх спогадах подає такі факти про основний настрій членів РКП щодо України:

“... ще в 1920 році мені доводилося говорити товаришам: — Та оберніться, погляньте кругом — Україна! А мені відповідали: “Яка там Україна! То видумка Грушевського, а ви повторюєте за ним — буржуазні забобони.”...

“Партія (=РКП) національного (=українського) питання не розуміла... І, ось, верхівка кийівської організації (=РКП) робила люксембургіянську помилку, визнаючи гасло самовизначення за реакційне.

“... Діалектика життя полягає в тому, що фактично ті самі червоноармійці, що ненавиділи Петлюру і разом з тим все українське, ті самі, що в Києві за Муравйова мало що не розстріляли Скрипника й мене, вони, а не Грушевський, будували Радянську Україну. Я теж був під розстрілом. Я врятувався випадково. В кишені знайшовся мандат за підписом Леніна. Це мене врятувало. Скрипника хтось пізнав і це його спасло. Щасливий випадок, бо коли на вулиці патруль затримав мене, у мене був український мандат (=з написом): “Всеукраїнська Центральна Рада Робітничо-Селянських і Салдатських Депутатів у Харкові”. Через ту “українізацію” я мало життя не втратив. Це було після арсенальського повстання, коли 2,000 трупів валялося на вулицях Києва. В залізничних майстернях трималася купка, яка дочекалася, поки підійшли червоноармійці під проводом Муравйова. Там був і я з Скрипником. Ми увійшли в місто: трупи, трупи й трупи... тоді розстрілювали всіх, хто мав якесь

відношення до Центральної Ради — просто на вулицях...”⁶⁾

З цього опису видно яскраво всю правду: ті червоноармійці, що з командирами Антоновом і Муравйовом прийшли із Советської Росії “будувати Радянську Україну”, розстрілювали просто на вулиці кожного, в кого знайшли доказ із шматка паперу, що він взагалі — Українець. Не помагали навіть Затонському і Скрипникові — провідникам РКП — большевицькі посвідки писані українською мовою і їх спас тільки припадок. Такий був погляд РКП і її військового проводу на Україну в реальнім житті: ненависть до всього українського.

“БУДІВНИЧИЙ” СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ НЕНАВИДИТЬ УКРАЇНУ

Володимир Затонський у тій самій брошурі на стороні 41 описує виразно, як наочний історичний свідок, це відношення Російської Комуністичної Партії до України так:

“Так от, в КПБУ було спочатку негативне відношення до національного (українського) питання...”

В одній із своїх промов на Центральнім Комітеті КПБУ в червні 1926 року В. Затонський про “будівничого” советської влади в Україні, тобто про зорганізований в РКП “пролетаріят” чи пак “авангард пролетаріяту” говорив також виразно, як про рішучих ворогів українства:

“Недивно було, що пролетаріят зненавидів

6) Гляди: В. Затонський — Національна проблема на Україні. Накладом Українських Щоденних Вістей, Нью Йорк, 1926, сторона 37-39).

ту Україну, він бачив куркульську Україну та іншої не знав, ... а підходив до цієї справи просто і з свого боку правильно, коли хочете, у всякому разі зрозуміло: — жовтоблакитна сволоч продала і землю і волю і привела Німців на Україну нібито боронити національну справу. Отже, раз так, матері їх ковінка з тою справою, мовою, що на ній говорить Петлюра тощо”⁷⁾

Для нашого питання є важливе те, що Затонський, як учасник і співрішачий чинник у руху РКП і КПБУ, стверджує точно факт, що “пролетаріят” (тобто большевицька партія) “зненавидів Україну”. Зрештою варто також звернути увагу на спосіб оборони того “пролетаріяту”, що провадив війну проти Української Народної Республіки від 17 грудня 1917 року. Мовляв, “пролетаріят” знав тільки “куркульську Україну” — це раз, а друге, український уряд (“жовтоблакитна сволоч”) привів Німців для оборони національної незалежності. Перший аргумент оборони для ненависти РКП (чи пак її обласної організації — КПБУ) до України є просто комічний. Адже той самий “пролетаріят” також знав до того часу не то тільки “куркульську”, а просто капіталістичну і поміщицьку Росію. Чому ж він не зненавидів також Росію? А щодо Німців, то саме “пролетаріят” перший заключив з ними перемир’я на фронті. По-друге, “пролетаріят” Советської Росії розпочав воєнну агресію проти Української Народної

7) Гляди В. Затонський: — Підсумки українізації. З доповіді на червневому пленумі ЦК КПБУ 1926 року. Друковано в “Будівництво Радянської України”, Збірник, випуск 1. Держ. Видавництво України. Харків. Стор. 9.

Республіки вже 17 грудня 1917 і по довшій війні здобув був Київ 9 лютого 1918, а щойно 18 лютого 1918 звернувся український уряд до німецького й австрійського урядів у примусовій ситуації з пропозицією військового союзу для оборони проти советської агресії. Але вернім далі до становища цього “пролетаріату” тобто проводу Російської Комуністичної Партії до українського народу.

На сторони 9 цитованої вище промови, в якій Затонський мав доручене завдання боронити і оправдати політику РКП — КПБУ проти України в роках 1917-1920, він ще раз підкреслює:

“...в таких обставинах довелось партії провадити тут на Україні національну політику..., коли пролетаріят не хотів тої України й бачити ані чути про неї... Й треба сказати, товариші, що й КПБУ таки не зразу зрозуміла своє становище... В партії у нас було багато товаришів, які додержувались навіть просто люксембургіянського погляду на цю справу. Головка київської організації (РКП) цілком була люксембургіянською і виступала рішуче проти права нації на самовизначення. Можна назвати таких товаришів, як тов. П'ятаков, Бош. В Донбасі... казали: “геть з Україною...” ...Справа сталася так, що ці люксембургіянці, як наприклад тов. Бош, стали на чолі першого Радянського Уряду Радянської України”.

Ось маємо тут перед нами свідoctво, зложене перед найвищою большевицькою партійною інстанцією в Україні, Центральним Комітетом КПБУ, що найважливіший провід партії в часі 1917-19, коли будувалася “українська советська державність”, самі “міністри” цієї “держави” були рішуче проти національного самовизначення України, тобто були проти самої

України, як такої. Згадана тут особа, Євгенія Бош, це не тільки міністер “першого Радянського Уряду Радянської України”, як каже Затонський, але й командир одного з корпусів, що здобував Київ для советської влади і вчинив там погром всіх знаних Українців, як це вище описано коротко в свідченні Затонського. Проте, наведім ще дальші свідчення того самого Затонського:

“...хто Радянську Україну організував?” — питає далі Затонський і відповідає сам так: “Безумовно на кістках, на крові тих пролетарів, що ненавиділи навіть українську мову, бо вважали її за буржуазну”.⁸⁾

Важливим свідком про характер провінційної організації Російської Комуністичної Партії в Україні, — КПБУ — щодо національної справи є для нас Росіянин, Георгій Лапчинський, який прожив весь час в Україні, зрозумів глибше її інтереси і старався йти цим інтересам назустріч, не порушуючи при тому своїх давних комуністичних переконань. Лапчинський — старий большевик ще від 1905 року. Бачучи в Україні російську націоналістичну практику РКП і її філії КПБУ, він так тим глибоко був потрясений, що вкінці постановив найрішучіше запротестувати проти цієї антиукраїнської практики своєї партії. Зробив він це своїм виступленням з членів партії й опублікуванням своєї заяви в органі Української Комуністичної Партії — “Червоний Парпор”, що був тоді ще толерований советською владою, хоча Українська Комуністична Партія знаходилася від самого початку в опозиції проти існуючого советсько-російського режиму в Україні. Мимоходом зазначимо,

8) Гляди цитовану промову, стор. 10.

що ця Українська Комуністична Партія витворилася з лівого крила Української Соціал-Демократичної Робітничої Партії, яке називалося “незалежним”. Ці соціал-демократи — “незалежники” — на початку 1919 року перетворилася в окрему партію — УСДРП — незалежних, яка 25 січня 1920 року на своїм з’їзді в Києві (за третьої окупації) перетворилася в “Українську Комуністичну Партію”. Ця партія — УКП — стояла за “радянську (=советську) форму влади” в Україні, але вимагала дійсних, свободних рад робітників і селян та повної політичної, військової і економічної незалежності Української Соціалістичної Радянської Республіки... Тому що УКП не виступала з б р о й н о проти режиму РКП — КПБУ в Україні, то цей режим частинно толерував УКП на початку 1920-их років. Отож Георгій Лапчинський, старий російський більшовик в Україні, не тільки публічною заявою виступив проти політики своєї партії в Україні, але ще одночасно заявив, що він одобрює програму й тактику Української Комуністичної Партії та вступає в її ряди. Видрукування цієї заяви в “Червоному Прапорі” було таке голосне і невігідне для окупаційного режиму, що режим негайно заклав згаданий орган УКП так, що це число було його останнім і від того часу режим взагалі не дозволив на ніякий пресовий орган УКП аж до остаточного розв’язання партії в 1925 році.

Заява Лапчинського містить такі важливі свідчення про поставу РКП щодо України, що ми наводимо з неї значніші розділи в її російським оригіналі:

Лист Георгія Лапчинського, поміщений у харківським “Червонім Прапорі” число 24-25 за липень 1920:

“...Как случилось, что я вышел из Коммунисти-

ческой Партии большевиков Украины, а затем вступил в Украинскую Коммунистическую Партию. Принимая во внимание, что широкие слои сознательных рабочих и крестьян Украины, все украинские политические деятели революции, наконец целый ряд великорусских революционеров знают меня, как политического работника, который с 1905 года неизменно стоял сначала в рядах Рос. Соц. Дем. Раб. Партии (занимая в ней большевицкую позицию, а затем в РКП или в ее областной украинской организации КПБУ), который разделял ответственность за политику этой партии на Украине в качестве члена главного комитета С. Д. большевиков Украины (в 1917-18), члена Первого Украинского Советского Правительственного и члена Центрального Исполнительного Комитета первых трех созывов — я считаю необходимым выступить публично с объявлением причин, вынудивших меня организационно порвать со старым центром коммунистического движения на Украине и примкнуть к новому, более молодому.

...“С первых выступлений партии большевиков на арене украинской революции, которые относятся к 1-ому Всеукраинскому Съезду Советов (вызначеному на 1 декабря 1917 г. в Киеве и перенесеному затем в Харьков) — ибо до этого времени эта партия, как организация русских и русифицированных рабочих, фактически уклонялась от участия в украинской революции, относясь к ней приблизительно также отчужденно и враждебно, как к национальному движению в еврейском, например, пролетариате — с того момента как организованный большевизмом рабочий класс, армия и крестьянство начали борьбу во всероссийском масштабе за создание украинской национальной территориальной со-

ветской власти в противовес к буржуазно-демократической Центральной Раде — внутри партии, сначала главным образом в руководящих верхах, наметились два совершенно противоположные течения. Одни — фактически значительное большинство, спиравшиеся на средних партийных работников, всем предыдущем воспитанием совершенно неподготовленных к участию в национальной революции — продолжали смотреть на попытки создать украинское территориальное национальное государство, как на комедию, разыгрываемую с целью одурачить украинских шовинистов и за границу, в лучшем случае, как на тактический маневр, — другие искренно убедились в необходимости коренной перестройки бывшей российской империи и движимые чувством долга перед страной, организация которой поручена им революционным пролетариатом, приходили к сознанию, что Украина является отдельным и целостным территориально-национально-экономическим организмом.

“Первые находили поддержку в московском партийном центре, делали дезорганизаторские эксперименты в виде создания отдельной Донецко-Криворожской Республики и всячески подрывали авторитет Народного Секретариата в Киеве. Выпукло выразилось отношение московских товарищей в заявлении т. Сталина, который в апреле 1918 г. по прямому проводу поставил на вид т. Затонскому, что мы уже “довольно поиграли в республики и правительства”. Я и в то время решительно защищал позицию вторых. На таганрогском совещании по вопросу о конструировании Коммунистической Партии с гг. Шахраем, Скрипником и другими мы голосовали за создание Украинской Коммунистической Партии, как равно-

правной секции Интернационала против предложений большинства стоящего за фактическое подчинение РКП и предлагавшего назвать партию Коммунистической Партией Украины или даже (“Катеринославська точка погляду”) — “Российская Коммунистическая Партия на Украине”.

“...В 1919 году коммунистическое движение и советская власть на Украине строились в политической обстановке, резко отличавшейся от периода перелома.

“Независимая Украинская Советская Республика, обладающая своей армией и полнотою власти на всей территории, существующая наряду с такими же Эстонией, Латвией, Белоруссией и Литвою, перспективы объединения с Галицией, вовлечение в советское и партийное строительство чисто украинских сил, переход на советскую платформу боротьбистов и независимых — все это давало основание надеяться на нормальное развитие страны и революции. Но очень скоро уже пришлось убедиться в тщетности этих надежд.

“Безудержно централистическая политика московского центра сводившего на нет всю самостоятельность местных органов, превратившего их в чистую фикцию, а затем и формально упразднившая наиболее важные из них, полная неспособность и бессилие, даже таких влиятельных и талантливых товарищей, как Пятаков и Бубнов, дать отпор этой политике — руссоотяпство, заполнение всего советского и партийного аппарата отбросами из великорусского центра дезорганизовали администрацию, лишили ее всякой способности сопротивляться контрреволюции изнутри и извне и чуть не привели к крушению революции даже в Великой России.

“... К этому времени в Киеве по инициативе пок. т. Слинко сгруппировались товарищи (позднее известные под именем “федералистов”), поставившие своей задачей оздоровление политики партии, превращение ее в независимую от РКП организацию рабочих и бедных крестьян Украины, управляющую всем коммунистическим строительством и выходя из учета украинской действительности.”)

... “Писпитки группы федералистов в Москве, подавших докладную записку в ЦК РКП, в которой она опираясь на факты, указывала на необходимость действительного пересмотра украинской политики — в Гомеле, когда созванное по ее инициативе совещание представителей партийных организаций Правобережья единогласно высказалось за создание действительного независимого правительства на Украине, на мартовской всеукраинской партийной конференции, которой она представила тезисы, ставшие затем широко известными всей партии и встретившие повсеместное сочувствие — все это даже в малой мере не смогло преодолеть инерции партийного аппарата и оказать давление на назначенный ЦК РКП украинский партийный центр.

“Где же выход из тупика? Я отвечаю:

1) В создании самостоятельной Украинской Коммунистической Партии, входящей наравне с РКП и партиями других стран в III Интернационал.

2) В создании самостоятельных центров, объединяющих все формы движения украинского пролета-

9) Це було ще перед вступом боротьбистів до КПБУ. Вони вступили до тієї партії саме тому, що сподівалися скріплення цього фронту федералістів партії.

риата (профессиональных, кооперативных, молодежи, женщин и т. д.).

3) В создании на Украине советского правительства, обладающего всею полнотою власти, по всех отраслях управления и действующего во всех необходимых случаях (прежде всего в вопросах обороны и хозяйственного строительства) в полном согласии и на точно установленных основаниях с правительствами всех других советских республик, прежде всего РСФСР.

“Но ведь эти взгляды разделяет подавляющее большинство местных украинских большевиков, все бывшие боротьбисты (кроме двух-трех централистских неопитов), к ним присоединяются каждый день все новые и новые товарищи, даже приехавшие из России, но как честные работники и добрые интернационалисты, способные подавить в себе пережитки московского централизма и шовинизма.

“... По чему же не бороться внутри КПБУ за преобладание этого все растущего движения, которое все равно, рано или поздно победит?”

(підпис) ГЕОРГИЙ ЛАПЧИНСКИЙ

З попередніх документів нам ясно, що Лапчинський був вийнятковий тип оптиміста. Таких у РКП могло бути ще півдесятка, а більшість це такі як він пише. Бо звідки тоді бралася б вся та колоніальна політика РКП, яку критикує він у своїй заяві?

**УКРАЇНОЮ МАЮТЬ КЕРУВАТИ РОСІЯНИ,
КАЖЕ “ПРЕЗИДЕНТ” ПЕТРОВСЬКИЙ**

Після свідчення Росіянина Г. Лапчинського даймо слово свідкові, що був головою другої “Української Радянської Республіки”, також Росіянинові, але явному централістичному комуністичному єдинонеділим-

цеві — Григорієві Петровському. Візьмім тут його промову вже з часів “українізаційного” курсу советської політики, а саме на червневому пленумі Центрального Комітету КПБУ в 1926 році в Харкові.¹⁰⁾

Коли колишній боротьбист, в тому часі вже член ЦК КПБУ, Солодуб, в дискусії на згаданім пленумі ЦК КПБУ про шляхи і засяг “українізації партії” поставив питання про дійсні права української советської державности, а саме про її економічну автономію і зокрема про її бюджетові права, то голова ВУЦВК Української Соціалістичної Советської Республіки, Григорій Петровський, заявив на засіданні ЦК партії такий засадничий погляд:

“... Ви не продумали цього питання (=автономії, зокрема економічної). У вас кругогляд став вузький не лише з цього боку, але і з тої точки зору, про яку так пишномовно говорить тов. Солодуб “ради соціалізму і світової революції”, що про нього ми мусимо завжди пам’ятати.¹¹⁾ До чого ж звів т. Солодуб це питання? До боротьби за бюджетові права України. Це для користи світової революції? Чи є у вас розуміння того, що ми живемо в такому конгломераті відсталих національностей, як наприклад Казахстан, Азербайджан, Татарія та багато інших? Скажіть, товариші, як там може розвиватися соціалізм, якщо туди не двинуті російських та українських пролетарів? Що ж на вашу думку, ці республіки мусять викурюва-

10) Гляди цитований вище збірник “Будівництво Радянської України”, сторона 54 і наступні.

11) Це явна іронія Петровського в сторону Солодуба, що мовляв, він заступається за національні права України не з причини “соціалізму і світової революції”, як він у промові твердив. — М. С.

ти їх? А саме ці республіки... обов’язані лише пролетарям Союзу. З вашої точки зору там потрібно вигнати того, хто не є ані Татарин, ані Киргиз. Ось, якої культури ви хочете!

“Шумський: До кого це ви говорите?”

“Петровський: До вас звертаюсь! Ви піднесли на національному ґрунті питання про те, щоб тут Українці керували... Ви, товариші (=група Українців на чолі з Шумським) піднесли кампанію на національнім питанні, що її можна з’ясувати, як похід проти ЦК.”

Голова Української Соціалістичної Советської Республіки, Росіянин Петровський, ще в 1926 році одверто на засіданні ЦК диктаторської партії говорить до комуністичної української меншости серед членів ЦК по суті таке: Ми, Росіяни (“пролетарі”), маємо право колонізувати кожен “відсталу” країну своїми людьми і керувати нею проти її волі до “соціалізму”. Не може бути мови про те, щоб така “відсталася” країна мала право виганяти таких чужих російських “пролетарських керівників” від себе. Щоправда, Петровський наводить тут приклад про Казахстан, Азербайджан і Татарію, але кожний мусів розуміти це як приклад до України, бо ж була дебата не про Азербайджан і його бюджетові права, а про бюджетові права України. В “голови держави” Петровського ясний погляд, що про ніякі бюджетові права України не може бути мови. Що ж тоді говорив цей самий Петровський в 1919 році, коли ще не було мови про “українізацію” російського апарату партії і советів в Україні? В його думці не могло бути мови про те, щоб Українською Советською Республікою керували самі українські комуністи, бо це було б “вигнанням” — “пролетарів” із країни... Коли так думав голова

режиму, то що думали підчинені йому апаратчики і сам центр партії у Москві, який настановив Петровського на його пост?

МІЖ ПАРТІЄЮ І УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ СТІНА

Після свідоцтв цих головних керівників советського режиму і його партії в Україні треба навести ще свідоцтва тих українських комуністів, що після першої катастрофи Армії УНР в березні 1920 року приступили були до КПБУ, щоб рятувати під советським режимом в Україні те, що ще дасться рятувати. Маємо на увазі групу боротьбистів на чолі з Олександром Яковичем Шумським.

Шумський у своїй промові на згаданім засіданні ЦК тільки підкреслив відомий факт про те, що ще в червні 1926 року величезна більшість диктаторської партії в Україні була по походженню і свідомості російська. Він казав у своїй промові так: “... основний партійний кадр є руський за походженням.¹²⁾ Ми повинні прагнути до такого становища, як у Росії. Там партія охопила всі пори суспільного життя й керує ним, активно діючи в його творчій процесі. В Росії партійні й державні вожді в той же час є вождями, керівниками всієї російської су-

12) Статистика в цитованім урядовім збірнику, випуск два, подає на сторони 164, що в керуючих органах КПБУ було Українців-комуністів в 1924 році лише 33%. Проте, треба мати на увазі, що цей процент вказує тільки цифру тих членів КПБУ, що родилися в Україні і тим титулом признавали себе “Українців”. Якщо ж йдеться про мову, то з тих “Українців”-комуністів тільки 44% знали українську мову. Це

спільної думки, культури і т. д. Там нема ще мовної стіни між культурно-суспільним процесом і радянським та партійним керівництвом, як це в нас є. Там керівники держави й партії є в той же час керівниками російської радянської суспільности і культури”.

Сказано ясно, коли взяти на увагу, що мова тут йдеться на ЦК партії: Вся партія в Україні є віділена стіною від української суспільности, бо партія в основі російська.

ОФІЦІЙНІ ПОТВЕРДЖЕННЯ КОМПАРТІЇ

Офіційні проголошення партії про те, яке було її становище в часі здобування влади в Україні советсько-російською армією в роках 1917-1920, дуже яскраві. Візьмемо з них кілька місць:

“Специфічні умовини історичного розвитку України, що викликали русифікацію українського міста та більшої частини пролетаріяту з одного боку, а з другого боку жорстока боротьба з контрреволюцією, що на її чолі були українські соціал-шовіністичні партії, наявність люксембургіянських поглядів на національне питання в декотрих товаришів, що керували нашою партією в Україні в перші роки громадянської війни,

значить, що фактичних, дійсних Українців-комуністів у партії було всього 14,5%. Іншими словами можна було б сказати, що тоді це була фактично чисто російська партія в Україні із незначною українською меншістю. (Цифри про розговірну мову в комуністичній партії взяті із даних Статистичного Відділу ЦК ВКП, цитовані в В. Чернова --- Комуни. Партія в цифрах, “Нова Україна”, ч. 4-6 за 1928, ст. 67). М. С.

все те причинилося до того, що українська¹³⁾ партійна організація спочатку не дооцінювала національного питання в революційній боротьбі на Україні, а деякі товариші доходили навіть до заперечення самого існування української нації. Звідси впливало нерозуміння ленінського розв'язання національного питання,¹⁴⁾ недооцінка значіння української мови та розвитку української культури...¹⁵⁾

Ці ствердження знаходяться ніде інде, як в тезах пленуму Центрального Комітету КПБУ, отже тієї партійної організації РКП, яка з доручення московського центру проводила всю політику Москви під час перших років воєнної агресії Советської Росії проти УНР Республіки. При закритім стилістичнім признанні попередньої царської колонізаційної політики в Україні і накиненої русифікації в містах, тези ЦК признають виразно, що керівники диктаторської партії не тільки ставилися негативно до розв'язання національного самовизначення українського народу ("не дооцінювали" цієї справи, кажеється дипломатично в тезах ЦК), але просто заперечували існування української нації. Висновок із того засвідченого факту може бути тільки один: коли все таки в грудні 1917 року в Харкові в протиположності Українській Народній Республіці з Центральною Радою на чолі була

13) Тут мова не про українську партійну організацію, а про партійну організацію РКП чи її пізнішої філії — КПБУ на території України. — М. С.

14) Ленінське розуміння національної справи, як відомо із його статей, полягало в тому фарисейському підході, що провід комуністів панівної нації має нібито заявляти свою принципіальну згоду на "само-

проголошена "Українська Советська Республіка", то це діялося тільки для політичної гри, а не для справжнього будівництва української державности в советській формі. Цей висновок потверджує нам свідчення Георгія Лапчинського, яке ми навели вже вище. Там він у своїй заяві до редакції "Червоного Прапора" стверджує виразно, що Сталін кричав з Москви до Затонського в квітні 1918 року через телефон, що: "мы уже довольно поиграли в республики и правительства". Всі ті ВУЦВК, Народні Секретаріати, совети і так далі в Україні, які розголошувалися методом "всем, всем, всем" для протиположності Українській Народній Республіці, були в очах московського центру і керівників партійної большевицької організації в Україні нічим іншим, як тільки "забавою в уряд". Розуміється, що про це говорилося тільки між собою, а не публічно перед народом в Україні, де весь час ішла комедія "будівництва самостійної радянської української державности".

В другім розділі ті самі тези ЦК КПБУ з червня 1926 свідчать, що той стан заперечення української нації мало чим змінився і після першого упадку "Української Советської Республіки" в квітні 1918 року. Тези ЦК хваляться, що після того в 1918 році партія вже признала існування української мови. Але зараз же тези свідчать, що виникла теорія в партії,

определение вплоть до отделения", а одночасно комуністи поневоленої нації мають заступати конечність нероздільности пролетарської держави поневоленого народу від панівного народу.

15) Гляди: Тези червневого пленуму ЦК КПБУ 1926 року, друковані в "Будівництво Радянської України" випуск 1, сторона 58 і наступні.

що мало чим різнилася від заперечення існування українсько їнації. Ось повний текст того ствердження:

“... вже в період [= після квітня 1918] КПБУ визнала... наявність української культури, існування української мови (а не діалекту). Тоді ж на сцену з'явилася неправильна теорія боротьби двох культур (=української та російської) при неутралітеті партії та радвлади (або навіть при сприянні ними визнаному неминучому процесові русифікації)”.

Розуміється, що декларативно проголошуваний курс “українізації” в Україні советського окупаційного апарату був також довго тільки “забавою”, як це слушно раніше окреслив Сталін. Це також признають далі ті самі тези дослівно так:

“Українізація партії та держапарату в перший час ішла дуже поволі, руський апарат таким і залишався до повного задоволення дрібної буржуазії міста, що була головним носієм великодержавного шовінізму”.

Тут посвідчено виразно, що як весь партійний, так і весь советсько-державний апарат в Україні в перших роках був виключно російський (“русський”). Це потверджує вповні історичну правду, що це був апарат окупаційний.

Треба отже підкреслити фактичне ствердження цих тез ЦК, що ще на початку 1925 року, отже після декларативного існування 8 років советської української державности, державний апарат в Україні урядував тільки на 20 відсотків по-українськи.¹⁶⁾

16) Гляди цитовану працю, стор. 61.

ДЕРЖАВНИЙ АПАРАТ НАСТРОЄНИЙ РОСІЙСЬКИМ ШОВІНІЗМОМ

Яскраве світло на становище диктаторської партії в Україні до української справи кидає другий офіційний документ проводу цієї партії під час її боротьби з внутрішньо-партійною українською комуністичною опозицією під проводом Олександра Шумського в 1926 році. Цим документом є “Заява ЦК КПБУ до Виконкому Комінтерну”.¹⁷⁾ Ось відповідне місце в цій заяві про панівний у партійнім і державнім апараті російський шовінізм, який викликав у свою чергу український націоналізм серед Українців, членів партії.

“На Україні ми маємо насамперед зміцнення руського шовінізму.¹⁸⁾ Коріння руського шовінізму, пише заява далі... ще глибоко лежить в масі руського міського міщанства (буржуазії) і інтелігентсько-спецівському міжгрупванні, при чому руський шовінізм на Україні зустрічає широку підтримку в масах руського міщанства України. Зокрема шовіністично настроєні робітники нашого радянського апарату, тисячами ниток зв'язані з такими самими робітниками, що обслуговують союзні апарати.¹⁹⁾ Такі робітники до цього часу... цілком потрібну для радянської влади централізацію намагаються використати для боротьби з

17) Гляди: Будівництво Радянської України, випуск 1, сторона 215.

18) — підкреслення в оригіналі.

19) Всі “робітники” союзного апарату, розуміється, були і є в Україні Росіянами. -- М. С.

економічним і культурним розвитком національних республік.

“Слід констатувати певний натиск на групи робітників та на членів партії руської націоналістичної великодержавної стихії, що намагається зберегти на Радянській Україні за руською культурою той привілейований стан, що ним вона користалася за часів царату. Такий натиск підтримується окремими виступами всередині партії, що... прямо допомагають шовіністичному руському міщанству.²⁰⁾ Руський націоналістичний ухил у партії полягає в ігноруванні та недоцінюванні ваги національного питання в Україні, часто прикриваючися інтернаціоналістичними фразами.

“Це виявляється: 1) у переменшуванні значіння України, як частини СРСР, в бажанні тлумачити утворення СРСР, як фактичну ліквідацію національних республік; 2) у проповіді неутрального відношення партії до розвитку української культури, в її трактовці, як відсталі селянської, в протилежність руській пролетарській; 3) у спробах за всяку ціну зберегти перевагу руської мови у внутрішньому, державному, громадському і культурному житті України; 4) у формальному ставленні до переведення українізації, що часто визначається лише на словах; 5) в некритичному повторенні шовіністичних великодержавних поглядів про так звану штучність українізації по містах, незрозумілу для народу “галіційську” мову і т. д. та в культивуванні цих поглядів серед партії; в бажанні не переводити політики українізації по містах серед пролетаріату, обмежуючи її тільки селом....”

²⁰⁾ Підкреслення оригіналу.

СОВЕТСЬКА ВЛАДА — ОКУПАНТИ, В ОЧАХ БОРТЬБИСТІВ

З черги перейдім до свідочств українських комуністів, як групи боротьбистів, так і групи “укапістів”. Важна тут ця обставина, що ці дрібні групи Українців були переконаними комуністами і вони самі про себе були б раді будувати комуністичний лад в Україні, але під тою умовою, щоб це будівництво було ділом українських комуністів і їхніх прихильників та щоб Україна була рівноправною з Росією державою. Ці українські комуністи готові були тісно співпрацювати з російськими комуністами під згаданими вище умовами. Проте, вони довгий час знаходилися в явній опозиції до накиненого Російською Комуністичною Партією советського режиму в Україні і щойно під впливом програної боротьби УНР уважали себе примушеними вступити до КПБУ. Отож також з уст цієї комуністичної опозиції ми можемо довідатися фактів про погляди проводу РКП чи пак КПБУ про українську справу. Можемо навіть сказати, що від опозиції довідаємося тих фактів не так більше, як тільки в яснім сформульованні цих режимових поглядів.²¹⁾

Дійсний характер твореної проводом РКП советської влади в Україні окреслював провід українських

²¹⁾ Треба мати завжди на тямці, що українських комуністів усіх напрямків було дуже мало і вони в середині українського народу не мали значнішого впливу. Далі, треба тямити, що ці групки українських комуністів не були аж до катастрофи УНР большевиками (як були Скрипник, Затонський і ін.) і не йшли з російською військовою агресією проти Української Народної Республіки.

комуністів-боротьбистів як звичайну окупацію Советської Росії. Так окреслювали боротьбисти советський режим в Україні не тільки в 1918 і 1919 роках, але ще навіть в 1920 році, коли вони були примушені політичною ситуацією вступити в члени РКП — КПБУ. Не потрібно нам тут наводити різних висказів того змісту в розкиненій літературі боротьбистів. Досить нам навести тут так би мовити урядовий доказ, а саме ствердження цього факту в “Заяві ЦК КПБУ до Виконкому Комінтерну” з 1926 року. Там про головного провідника боротьбистів, Олександра Шумського, що саме в часі писання цієї заяви був народним комісаром освіти (чи пак саме тоді подався до димісії), ось що пишеться дослівно:

“Боротьбисти і їм подібні групи, що відколювалися від основного табору української дрібної буржуазії та переходили на радянську плятформу, дуже довго не могли зрозуміти ні основної засади лєнінської національної політики, про керівничу ролю робітничої кляси і компартії (КПБУ) в українській революції, ні всього революційного значіння національного союзу робітничої кляси України з робітничою клясою Росії (ще в 1920 році т. Шумський на конференції боротьбистів кваліфікував нашу партію, як організацію окупантів)”.²²⁾

Дальшим не менш яскравим свідомством є “Деклярація Української Комуністичної Партії”, прочитана групою депутатів, членів цієї партії, на Четвертій Всеукраїнськїм З’їзді Рад, що відбувся у Хархові в днях 18-21 травня 1920 року. Усталення цієї декларації

²²⁾ Гляди: “Будівництво Рад. України”, випуск 1, стор. 219.

важливі з історичного становища тим, що вони були зроблені в обличчі диктатури РКП і військового права, бо ж війна проти УНР ішла ще в повнім розгарі. Деклярація писана в м’яких тонах, щоб сказати опозиційну суть, а саме, що весь апарат диктатури КПБУ, як обласної організації РКП, не спірається на реальні сили українського робітного народу, але що він висить у повітрі, як окупаційна сила. Коли деклярація вимагає виразно, щоб була створена окрема українська червона армія, то ясно, що такої не було.

Тому що ця деклярація рідко знана, то даємо тут її найважливіші пункти дослівно:

“... В цій боротьбі, яку веде УСРР, каже деклярація укапістів, головним ворогом диктатури пролетаріату і радянської влади є петлюрівщина, як внутрішня українська контрреволюція і реакція, яка росте в масах на кошт нерозуміння української революції і невдалої політики тих сил революції, які до цього часу приходять ззовні і опановують революційним рухом на Україні.

“... Петлюрівській буржуазній державності український пролетаріат мусить протиставити українську пролетарську державність, як форму диктатури пролетаріату, як засіб для перемоги над українською контрреволюцією, як двигун економічного будівництва радянської влади. Такою формою є державна і самостійна у своєму економічному і політичному порядкуванні Українська Соціалістична Радянська Республіка, — тільки вона оголяє кляси українського суспільства і розвіває туман “національного визволення” колонії України з-під гніту метрополії Росії, тільки через неї український клясово-свідомий пролетаріат потягне за собою масу незаможного

селянства, яке хитається між петлюрівщиною і радянською владою, тільки так буде неутралізована націоналістична дрібна буржуазія”.

Цей розділ заяви укапістів з лайкою на “петлюрівщину” і “націоналістів” має дві причини. По-перше, укапісти хоч були і Українцями, але все таки комуністами. Тому для них лад всенародної демократії УНР був неприемливий. По-друге, гостра лайка на “петлюрівщину” мала давати деяку охорону для опозиції укапістів перед урядовим терором окупації.

Дальше ця заява описує відносини під советською владою в Україні так:

“Не пристройною з боку державного апарату Р.С. Ф. С. Р., не облюдочною формою Української Республіки, з обкромленим політично-державним апаратом, який висить у повітрі, не спіраючись і не об’єднуючи продукційних сил України і її господарського організму — не можна задовольнити вимоги української революції і дати їй перемогу.

“Український пролетаріят, політично організований у державу, а економічно розпорошений і в такому вигляді підпорядкований Москві — це є та суперечність, в якій б’ється сучасна радянська влада, якою саморозкладається керуюча партія і яка параліжує пролетарську активність і творчість.

“Четвертий З’їзд Рад не виконає своїх завдань перед революцією, коли не розв’яже цю суперечність, не поставить дійсно незалежність У. С. Р. Р. з цілим апаратом економічного, політичного і військового управління та культурної творчості.

“...Радянські республіки України і Росії, як незалежні і рівноправні країни, повинні об’єднатися в братерському союзі на ґрунті спільної боротьби з капіталізмом і контрреволюцією і взаємної допомоги в комуністичній творчості. Тільки З’їздові Рад належить визначити форми того союзу, який в першу чергу мусить бути військово-економічним союзом.

“Для успішної боротьби з українською контрреволюцією, для внутрішньо-громадянської війни конче необхідною і неминучою є організація української червоної армії, яка вирости з української революції і з працюючих мас України й тільки може боронити пролетарську революцію і робітничо-селянську Україну. Але в цій спільній боротьбі з російською армією проти світового імперіалізму українська червона армія, будучи окремою організаційною одиницею, повинна бути об’єднана спільною командою і апаратом постачання”.

Всі ці застереження “деклярації” укапістів в користь союзу з Москвою, очевидно, мають ту ціль, щоб відбити закид большевиків, що укапісти по суті такі самі сепаратисти від Московії, якими є “петлюрівці”. Ці поклони в користь “пролетарської” Росії мали також ще ту ціль, щоб легше переконувати членів РКП про те, що укапісти все таки правовірні комуністи.

Проте, всі ці старання, як знаємо з ходу історії, на ніщо не придалися, а тільки змарнували певну кількість людей українського роду, що замість робити щире українське діло, хочби і невелике, але без компромітації української справи, пхали себе в сферу духового впливу Росії і там топилися без хісна.

В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЛЯНЦІ ПАНУЄ МОСКОВСЬКИЙ ЦЕНТРАЛІЗМ — СТВЕРДЖУВАЛА ДЕКЛЯРАЦІЯ УКАПИСТІВ

Підавши основній критиці адміністративну політику Російської Комуністичної Партії в окупованій Україні, декларація Української Комуністичної Партії на Четвертій З'їзді Советів України звернула опісля увагу на економічний бік справи. В декларації стверджено, що советська влада в Україні не має ніякого рішального голосу в справі господарства в Україні, бо все піддано централістичному керівництву Москви. Тому представництво УКП на З'їзді вимагало в декларації також господарської суверенності Української Советської Республіки. В цій ділянці говорила декларація УКП дослівно таке:

“Так само в сфері економічній У. С. Р. Р. повинна об'єднувати єдиним державно-економічним органом увесь український економічний організм в єдине тіло, а не розпорошувати його атомістичним московським централізмом.

“Але в справі регулювання і координації економічного будівництва Української і Російської Радянських Республік необхідне об'єднання господарських продукційних плянів і утворення відповідних регулюючих союзних органів, залишаючи управління продукцією в руках господарських органів кожної республіки”.

Що ж до земельної справи, що тоді для українського народу мала в економічно-суспільній ділянці найважливіше значіння, декларація УКП критикувала дотеперішню політику російсько-советської влади в Україні не за її грабіж хліба від селян, а за те, що большевики в Україні не перевели “розслоєння” села на кляси і не кинули одних частин села проти других.

Цим понадкомуністичним становищем декларація УКП бажала, очевидно, представити себе, як найбільш правовірних комуністів, навіть ліпших від членів Російської Комуністичної Партії чи пак її провінційальної філії — КПБУ. Дослівний текст декларації УКП в цій ділянці мав такий вигляд:

“... Земельний закон Всеукрревкому і продовольча політика Совнаркому до цього часу не досягають своєї мети, але привели до протилежних результатів. Безоглядний розподіл землі, власницькі інстинкти, яким дав легальний вихід закон, привели село до об'єднання і стирання в ньому клясових меж і навіть можливі на ґрунті поділу землі клясові конфлікти радянською владою не використані через відсутність відповідних клясових органів сільської голоти на селі. . .”

Ця декларація не була піддана під голосування, а тільки прочитана на З'їзді.²⁴⁾

Не буде тепер нікого дивувати, коли ствердимо, що керований Москвою “Четвертий З'їзд Советів України” мав завосковані вуха на такі домагання українських комуністів, які за ціну советської незалежності оферували Москві свої послуги проти демократичної української державности (“петлюрівщини”). Саме цей З'їзд прийняв постанову про федерацію з Росією, про що буде пізніше мова докладно.*)

24) Текст декларації взятий із органу Зак. Групи УКП, “Нової Доби”, число 24 з 1920 року, яка в свою чергу передрукувала текст повністю з “Селянської Бідноти”, число 67-68, органу КПБУ в Харкові за 1920 рік.

*) Розгляд “федеративної” постанови цього З'їзду буде в наступній частині цього нарису.

У виданнях УКП зустрічаємо дуже часто характеристику партійної організації КПБУ, як зовнішньої сили, якою послуговується окупація над Україною. З багатьох таких стверджень візьмемо кілька з тих видань, які маємо під рукою:

“...КПБУ не є організацією українського робітництва. Вона не є ні по своїй соціальній структурі ні по складу ні по тактиці пролетарською партією. Це партія мілітарної та бюрократичної дрібної буржуазної інтелігенції, з незначною домішкою руського або зрусифікованого робітництва... Національний склад цієї партії (=в 1920 році) ...процентів 10 Українців (рештка тих боротьбистів, що злились з КПБУ) ... Владу здобуто мілітарною силою... Яка тактика цієї партії? Говорити про її власну тактику не можна, бо ця організація тільки формально носить назву самостійної партії, будучи по суті несамостійною, навіть не автономною частиною єдиної Російської Комуністичної Партії. Той факт, що Центральний Комітет КПБУ не є вибраним цією організацією, а весь призначений по телефону з Москви, Політбюром Центрального Комітету РКП, найкраще доказує розмір її самостійного існування й дії. Це є урядовий апарат ЦК РКП в Україні, який з дипломатичних мотивів носить назву “партії”... Ця “партія” проводить директиви мілітарної окупації України. Це її основне завдання. Не організація господарства України на соціалістичних підставах, не організація пролетаріату й внутрішніх революційних сил, а тільки улагодження апаратів для найкращої експлуатації матеріальних ресурсів України... Щирим комуністам доводиться весь час безрезультатно добиватися хоч часткового здійснення... формальних декларацій.

Розуміється, того здійснення ніколи бути не може, поки буде всилі тактика РКП щодо України, як до колонії.”²⁵⁾

“КПБУ не може бути іншою як вона є... Мусить змінитися в Москві політика, тоді зміниться також КПБУ. Чи може ж вступ (=українських комуністів) у КПБУ змінити Москву? Розуміється, що ні. Вступаючи до КПБУ треба прийняти її програму, її тактику, її всі методи управління краєм... треба широко, не лукаво, активно й усе приймати... КПБУ є штучна інституція, зняряддя зовнішньої волі, яка стоїть поза органічним життям України.”²⁶⁾

В офіційнім меморандумі УКП з січня 1920 року, в яким Центральний Комітет УКП у Києві (тоді під советською владою) звернувся до Третього Комуністичного Інтернаціоналу з апеляцією проти антиукраїнської політики РКП в Україні, знаходимо таке установлення фактичних речей в КПБУ:

“...замість української радянської влади настала російська окупація.

“...результатом імперіалістичного наслідства старої Росії, яке не пережила КПБУ...”

“...Російська Комуністична Партія, що зветься Комуністичною Партією большевиків України, ...веде централістичну політику бувшої імперіалістичної Росії...”²⁷⁾

25) Гляди: В. Винниченко: Українська Комуністична Партія (УКП) та Комуністична Партія Большевиків України (КПБУ). Відень-Київ, 1920. Сторона 9 і наступні. Всі підкреслення в оригіналі.

26) Гляди тамтаки, стор. 26 і наст.

27) Гляди: Меморандум Української Комуністичної Партії Конгресові III Комуністичного Інтернаціоналу, Відень-Київ, 1920.

“Керуючі верхи КПБУ ведуть безпощадну боротьбу, ... спіраючися на ... імпортованих партійних робітниках з Росії, ... советських і приватних урядовцях...”²⁸⁾

ВРОГИ УКРАЇНИ ПРИ ВЛАДІ

Варто подати також особисту характеристику членів Центрального Комітету КПБУ, що був найвищим органом влади, яка переводила в Україні установлену в Москві політику щодо України. Цю характеристику беремо із “Нової Доби”, органу Закордонної Групи УКП, яку редагував Володимир Винниченко після свого повороту з Харкова. Він знав особисто усіх тих членів ЦК КПБУ і тому на його свідчення можемо покладатися:

ПЕТРОВСЬКИЙ: Росіянин, переконаний єдиноділимець, україножер (він був одночасно головою держави);

РАКОВСЬКИЙ: Болгаро-Румун, єдиноділимець, україножер (він був одночасно головою правління держави — совнаркому);

МАНУЇЛЬСЬКИЙ: Українець “на прокат”, безвольний і послухний агент Москви, противник незалежності Української Соціалістичної Радянської Республіки;

ФРУНЗЕ: — присланий в Україну, де ніколи не працював, незаний;

ІВАНОВ МИКОЛА: Росіянин, активний єдиноділимець, лютий україножер;

ІВАНОВ АНДРІЙ: такий самий.

²⁸⁾ Гляди тамтаки, стор. 20.

П'ЯТАКОВ: Росіянин, порівняно з попередніми ще українофіл!

ВОРОШЛОВ: Росіянин, єдиноділимець.

МАНІН: Росіянин, раніше в Україні зовсім невідомий;

ЗАТОНСЬКИЙ: національність непевна, в залежності від ласки начальства, один раз Українець, другий раз україножер;

ЛЕБЕДЬ: присланий із Москви;

МИКОЛАЄНКО: хоч прізвище українське, називає себе Росіянином, завзятий єдиноділимець;

ЧУБАР: визнає себе Українцем, але по-українськи говорити не вміє.²⁹⁾

МУСИТЬ БУТИ ЄДИНА СОВЕТ. РОСІЯ — КАЖЕ СОВЕТСЬКИЙ МІНІСТЕР

Які були дійсні погляди проводирів советського режиму в Україні в році 1917 і наступних, про це може нам бути яскравим прикладом погляд члена “українського радянського уряду” — Євгенії Бош. З її поглядами, очевидно, погоджувався московський центр РКП, бо ж під виразною фірмою “Російської Комуністичної Партії більшовиків” видано в Москві брошуру цього “члена українського радянського уряду” під назвою: “Национальное правительство и советская власть в Украине” (Москва, 1919). Метою цієї брошури є: “на основани старого опыта и оценки настоящего нам необходимо выработать формы новой, не менее решительной борьбы, и, если моя брошурка хотя немного поможет нашим товарищам

²⁹⁾ Гляди “Нова Доба” за 5 березня 1921.

в этой работе, я буду считать время не потерянным и цель достигнутой”.³⁰⁾

Який же досвід авторки?

“До мартівської революції, пише пані Євгенія Бош, національний рух в Україні розвивався крайньо слабо. Політично й економічно тісно зв’язана з Росією вона являється наче нероздільною її частиною. Самодержавний режим в корені убивав усякі спроби національного самовизначення, подавляв націоналістичний розвиток, а спорідненість мови, господарська єдність і спільність державних законів згладжувала національну нерівність (!!!), цементували Україну з Великоросією в одно ціле і об’єднували робітників і селян в єдиній революційній боротьбі. Тільки з упадком царату і знищенням самодержавного режиму з перших днів мартівського перевороту національна ідея дістає право на свободний розвиток. І між двома зжившимися народами штучно прокладають національні межі, в життя українських робітників і селян вкroppлюють ідею національної окремішності. З того моменту революційний рух України приймає трохи інші, відмінні від Росії форми”.³¹⁾

Ця цитата не потребує ніяких коментарів. Слова ясніше ясного кажуть, з ким ми маємо справу.

Яку ж ціль ставить авторка, член “українського радянського уряду”, для російських комуністів у майбутності?

“Рабочий и крестьянин Украины требует и добы-

вается ЕДИНОЙ СОВЕТСКОЙ РОССИИ” (Стор. 53).

Розуміється, що твердження Євгенії Бош неправдиве. Українські робітники і селяни не хотіли єдності і неподільності Советської Росії і влучення до неї України. Доказом того був факт, що Советська Росія мусіла формально виповідати війну Україні і кинути сильні армії туди, щоб “переконувати” збройною силою українських робітників і селян, що вони хочуть “единой Советской России”, як пише Бош. Проте, заява авторки має для нас значіння про те, яких поглядів трималися російські комуністи, що нібито будували “українську радянську державність”.

ЯК БОЛЬШЕВИКИ МІНЯЛИ СВОЇ ДЕКЛЯРАЦІЇ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ СПРАВУ?

Деклярації провідника большевицької партії, її самої і керованого цією партією уряду Советської Росії, а також “українського радянського уряду” мінялися з ходом часу. Ця зміна наступала відповідаю до сили українського визвольного руху, якому треба було робити такі чи інші уступки із ростом його боротьби за незалежність України.

Тут перейдемо по черзі головні фази тих декларативних перемін від дуже високопарних обіцянок тоді, коли здавалося, що обіцянок не треба сповняти, до заперечення самого права самовизначення для України тоді, коли треба було обіцянку сповняти і коли здавалося, що вистане самого заперечення для того, щоб зачарувати український сепаратизм від Росії в небуття.

1). ЛЕНІН ПРО НАЦІОНАЛЬНУ СПРАВУ В 1914 І 1916 РР.

В 1916 р. Ленін писав: “Побідний соціалізм бе-

30) Цитати взяті із брошури В. Левинського: Єдина Советська Росія (на правах рукопису), Київ-Відень, 1920, стор. 9 і наст.

31) Цитата в перекладі.

зумовно мусить здійснити повну демократію, а, значить, мусить привести не тільки повну рівноправність націй, але й здійснити право на самовизначення пригнобленої нації, тобто право на вільне політичне відокремлення. Соціалістичні партії, котрі не докажуть всією своєю діяльністю і тепер і під час революції і після її перемоги, що вони визволять поневолені нації і збудують свої стосунки до них на підставі вільного союзу, бо вільний союз є брехливою фразою без волі відокремлення — такі партії вчинили б зраду щодо соціалізму.”³²⁾

Проте, Ленін, як вождь майбутньої панівної партії в Росії, залишав собі і при такім, здавалося б, безумовнім сформулюванні національного права, ще фірточку, щоб цього права в потребі — не виконати. Перша декларація про це право — то пропаганда. Фірточка — це макіявелістична політика. Ось вона:

“Дати відповідь: “так” або “ні” на питання про відокремлення кожної нації? Це здається домаганням дуже “практичним”. А на ділі воно безглузде і метафізична теорія; на практиці ж веде до підвладности пролетаріату політиці буржуазії. Буржуазія раз-у-раз на перше місце ставить свої національні домагання. Ставить їх безумовно. Для пролетаріату вони підлеглі інтересам клясової ооротьби. Теоретично не можна запевнити наперед, чи відокремлення даної нації чи її рівноправний стан з іншою нацією закінчить буржуазно-демократичну революцію; для пролетаріату важно в обох випадках забезпечити розвиток своєї кляси, а буржуазії важно пошкодити цьому розвиткові, відсунувши його зав-

³²⁾ Сборник С. Д., Октябрь, 1916, стор. 1. Цитовано за: В. Шах-Рай: “До хвилі”.

дання перед завданнями “своєї нації” Тому пролетаріят обмежується негативним, так би сказати, домаганням визнання права на самовизначення, не гарантуючи жадній нації, не обов’язуючись дати нічого на кошт іншої нації”.³³⁾

Все те, що наведено вище, писав той самий Ленін, вождь російських большевиків, який одночасно нібито голосив право націй на самовизначення. Застереження, які він робить для самовизначення, в суті речі його заперечують, хоч це заперечення криється за хмарою високопарних слів про “пролетаріят” і “соціалізм”.

Ту саму крутанину вміщено пізніше також у програму Російської Комуністичної Партії в 1917 році, коли треба вже було від теорії приблизитися до практики розв’язання національних питань.

II). ПРОГРАМА РКПБ З 1917 РОКУ

Дня 24 квітня 1917 відбулася VII Всеросійська Конференція Російської Комуністичної Партії большевиків (що тоді ще виступала під назвою “Російської Соціал-Демократичної Робітничої Партії большеків”). На цій конференції ухвалено програму в національній справі. Її дослівний текст такий:

“ . . . Оскільки в капіталістичнім суспільстві можна досягнути усунення національного поневолення, воно (=це усунення) є можливе тільки при послідовнім республікансько-демократичнім державнім ладі і такім державнім управлінні, яке забезпечує повну рівноправність націй і мов.

³³⁾ Н. Ленин: О праве наций на самоопределение. Просвещение. № 4-6 за 1914. Цитовано за Шах-Раем, як вище.

“Усім націям, що належать до Росії, мусить бути признане право на вільне відокремлення і утворення самостійної держави. Заперечення цього права і поминення засобів, які гарантують його практичне переведення, є рівнозначне з підтримкою завойовницької і анексійної політики. Тільки признання права націй на відокремлення з боку пролетаріату забезпечує повну солідарність робітників різних націй і плекає дійсне демократичне зближення націй.

“Питання права націй на вільне відокремлення не вільно змішувати з питанням доцільності відокремлення тої чи іншої нації в тім чи іншій моменті. Це останнє питання мусить бути розв’язане партією пролетаріату в окремім випадку зовсім самостійно, а саме зі становища інтересів цілого суспільного розвитку і клясової боротьби пролетаріату за соціалізм.

“Партія вимагає далекойдучу обласну автономію, усунення нагляду згори, скасування обов’язкової державної мови і усталення границь ділянки самоврядування і автономних областей на підставі відносин господарства і життя, національного складу населення і т. д., при чому ці відносини усталить само місцеве населення.

“Партія пролетаріату відкидає рішуче національно-культурну автономію, при якій шкільництво і т. д. не підлягає компетенції держави, а передається в руки певного роду національних соймів. Робітники, що на тім самім місці живуть і навіть у тій самій фабриці працюють, є поділені національно-культурною автономією щодо їх приналежности до тої чи іншої національної культури штучно, а це значить, що зв’язок робітників з

буржуазною культурою окремих націй скріпляється, коли тимчасом завдання соціал-демократії полягає в тому, щоб скріпляти інтернаціональну культуру світового пролетаріату.

“Партія вимагає основного закону в конституції, який проголосив би неважність усяких привілеїв тої чи іншої нації та всіх, які б то не були, порушень прав національних меншин.

“Інтереси робітничої кляси вимагають об’єднання робітників усіх національностей Росії в одностайних пролетарських організаціях, — політичних, професійних, кооперативних, освітніх і т. д. Тільки таке об’єднання робітників різних національностей в одностайних організаціях дасть пролетаріатові можливість побідної боротьби проти інтернаціонального капіталу і проти буржуазного націоналізму.”³⁴⁾

Прочитавши уважно цю програму в національних справах, відразу пізнаємо, що поза всяким сумнівом вона написана Леніном, а Сталін її тільки реферував на конференції. Вона вповні згідна з попередніми писаннями Леніна, з яких наведено вище два рішальні місця. Ленін задалегідь для пропаганди оставив робітникам поневолених Росією націй право на відокремлення і тією декларацією здобував собі довір’я в них для своєї партії. Здобувши на початку довір’я в малокритичнім робітнику, Ленін одночасно тлумачить, що признання самого права на відокремлення зовсім не означає реалізації цього права. Реалізацію цього права вирішує вільно не поневоле-

34) Цитовано з офіційного німецького перекладу “Історія Комуністичної Партії Советського Союзу большевиків. короткий курс”, Берлін, 1946, сторона 230 і далі. Підкреслення додані.

на нація, навіть не пролетаріят поневоленої нації, а зовсім хто інший: Російська Комуністична Партія большевиків, чи пак “партія пролетаріату” par excellence. А вона буде про це рішати не зі становища інтересів поневоленої нації і не інтересів пролетаріату поневоленої нації, а абстрактних “інтересів суспільного розвитку і класової боротьби за соціалізм”. Іншими словами, Ленін недурно студював право як кандидат на адвоката. Він у резолюції говорить так, як крутійський адвокат говорить свою промову перед лавою присяжних суддів: насамперед він пробує вкратися в довір’я присяжних, облесними словами і обіцянками заступати тільки П р а в о , а не свого клієнта, щоб потім покинути право і за всяку ціну боронити свого клієнта та добитися його інтересів. Право може собі бути правом, але без реалізації . . .

В резолюції на самім початку говориться багато про “п р а в о ” на “вільне відокремлення”. Далі це право фактично стає не вільним, бо його реалізація віддається в руки не самих націй, але в руки РКП. Щоб одначе губерніяльні і обласні провідники партії знали, як саме практично вирішувати реалізацію цього права іменем “суспільного розвитку”, то резолюція Леніна дає їм щодо цього досить виразну інструкцію: 1) Не може бути мови про фактичне відокремлення не тільки в державній формі, але навіть в організаційній формі політичної партії чи освітнього товариства. 2) Всі організації поневолених націй (тобто “пролетаріату”) мають бути спільні з організаціями р о с і ї с ь к и м и ’ мусить бути - е д и н а пролетарська партія, єдині професійні організації, єдині освітні товариства і не сміє навіть бути поділу на окремі школи для дітей, бо ж це було б помагання

“буржуазному націоналізмові”, розуміється, не російському, а поневолених.

Так сам Ленін і його партія накреслили лінію відношення до найбільшої поневоленої Росією нації: України. Декляративно, на папері: п р а в о на вільне відокремлення. В практичній політиці: не сміє бути ніякого відокремлення фактичного. Клієнтом Леніна і його партії є інтереси російського пролетаріату в розумінні великої р о с і ї с ь к о ї імперії під владою РКП. Інші національні інтереси мусять уступити на задній плян перед цим російським інтересом. Хто їх реклямує, той є проти суспільного розвитку і класової боротьби за соціалізм, той помагає своїй буржуазії . . .

Цій політиці, яку накреслив Ленін, і цьому розумінню національної справи була вірна РКП весь час. Мінялися відповідно до потреби хвилі тільки її деклярації і конечність уступати під натиском визвольних сил України.*)

*) У публічних статтях, заявах і програмах Ленін був обережний із національного справою. У приватних розмовах і листуванні з довіреними приятелями він у цій справі не обмежувався. Так, наприклад, у листі до большевика Шаумяна в 1913 він писав без обиняків:

“Ми стоїмо за безумовний демократичний централізм, а відкидаємо ФЕДЕРАЛІЗМ. Ми поборюємо федералізм з принципу, бо він ослаблює економічні зв’язки і є небажаним типом держави. Кажучи загально: ми є проти сепаратизму, але ми є за право на сепаратизм.”

(Цитовано в Б. Суваріна: Stalin, a critical study of Bolshevism. New York 1939, p. 201.)

Ш). “ДЕКЛЯРАЦІЯ ПРАВ ПРАЦЮЮЧОГО І ВИЗИСКУВАНОГО ЛЮДУ.”

Незабаром після здобуття диктаторської влади в Росії советський уряд проголосив окрему “деклярацію прав працюючого люду”, основи якої потім увійшли до першої конституції “Російської Соціалістичної Федеративної Совет. Республіки (РСФСР)”. В цій деклярації, що виявляє всі прикмети не тільки думок, але й стилю Ленніа, знаходимо також відповідне місце про національну справу . . . Це був час, коли уряд Советської Росії ще не був закріплений і тому РКП згідно з тактикою Леніна на початках ішла навіть на коаліцію з російськими лівими соціалістами-революціонерами, маючи на увазі, після закріплення їх знищити. Україна діяла на своїх демократичних основах, не допустивши в себе до большевицького перевороту. Донські козаки не визнавали большевицького уряду Советської Росії над собою. Сибір і Кубань та Кавказькі народи також ішли своїм демократичним шляхом. У тому стані справи большевицький уряд знову з притиском деклярував “п р а в о” на відокремлення, не згадуючи тим разом публічно про право РКП вирішувати питання про доцільність такого відокремлення, а тільки полишаючи всилі свою стару програму в цій питанні. Ось розділ про національну справу в згаданій деклярації:

“Ми, працюючий народ Росії, робітники, селяни, козаки, салдати і матроси, зорганізовані в Советах (= радах) робітничих, салдатських, селянських і козацьких депутатів, через наших уповноважених представників, зібравшись на Всеросійський З’їзд Советів, проголошуємо такі права і обов’язки працюючого і визискуваного народу:

“ . . . Робітнича кляса Росії, вірна ідеям Інтер-

націоналу, усунула свою буржуазію в жовтні 1917 року і при допомозі біднішого селянства захопила державну владу. Установивши диктатуру пролетаріату і біднішого селянства, робітнича кляса рішила . . . сконцентрувати всі засоби продукції в руках соціалістичної держави . . .

“ . . . Такі найближчі внутрішні завдання Советської Республіки:

“Міжнародна політика Советської Республіки.

“В своїх відносинах до других народів³⁵⁾ Советська Республіка дотримується принципів Першого Інтернаціоналу, що признав правду, справедливість і мораль основою свого відношення до всього людства, незалежно від раси, релігії або національності.

“Соціалістична Советська Республіка визнає, що там, де поневолений член людської родини, поневоле-

35) Тут мова йдеться про народи, що не належали в тому часі, коли була больш. революція, до Росії. Також треба мати на увазі, що розділ про “правду, справедливість і мораль” в платформі Першого Інтернаціоналу був поставлений проти волі Карла Маркса, який не визнавав загально-людської моралі і правди. Ці принципи були поставлені стичними соціалістами французькими і Бакуніном, що був протиграчем політики Маркса в Інтернаціоналі. В большевицькій деклярації ці “принципи правди, справедливості і моралі” були вставлені на вимогу лівих російських ес-ерів, на що з пропагандивних мотивів маскування погодилися большевики радо, не зважаючи на протимарксистський сенс цих принципів, подібно, як вони тоді погодилися були на ес-ерівську аграрну реформу.
М. С.

не також все людство; для того вона проголошує і обороняє до останньої можливості право всіх націй на самовизначення і свободне рішення своєї долі.

“Вона признає це право для всіх без винятку народів, у тому числі для сотень мільйонів робітників в Азії і Африці і в усіх колоніях і в малих країнах, що до тепер були безжалісно поневолювані й визискувані панівними клясами так званих цивілізованих народів.

“Советська Республіка здійснила на практиці проголошені принципи ще до її утворення. Право Польщі на самовизначення було признане в перші дні мартової революції, а після жовтневого перевороту Советська Республіка проголосила повну незалежність Фінляндії, право України, Вірменії і всіх народів, що заселяють території буншої російської імперії, на повне самовизначення.

“В своїх намірах створити свободний і добровільний і для того найбільш повний і тривкий союз робітничої кляси всіх народів Росії, Советська Республіка проголосила себе республікою федеративною і залишила робітникам і селянам можливість стати рівноправними членами братерської родини республіки советів шляхом незалежного вирішення повновласних зібрань їх советів в таких межах і в такій формі, як вони забажають”.

При всіх бомбастичних обіцянках “права” на відокремлення в цій офіційній декларації З’їзду Советів Росії не забув Ленін поставити своє адвокатське застереження, яке по суті заперечувало все те “право” на практиці. Свою “незалежну постанову” про свою долю можуть приймати поневолені нації, згідно з наведеною декларацією, тільки на зібранні Советів. Тому що в Советській Росії і на всій

території буншої російської імперії згідно з декларацією має правити “диктатура пролетаріату”, в формі “Советів” і тому що авангардом пролетаріату є РКП і вона його іменем творить — “Совети”, то ясно, що фактично все “незалежне рішення” про долю раніше поневолених Росією народів має право прийняти тільки сама РКП. А що РКП є за “одностайними організаціями” всього пролетаріату, то вона не допускає навіть існування окремих національних комуністичних партій, які могли б вирішувати на рівні з РКП свої справи. Коротко кажучи: в формулі Леніна, вкладеній до декларації З’їзду Всеросійських Советів, міститься при кінці по суті заперечення права націй на самовизначення своїм власним рішенням.

Декларація Советів про права “визискуваного і поневоленого народу” вже тоді, на самім початку большевицької влади, підкреслює основний принцип большевицько-російського імперіялізму: в декларації усталена думка, що советська влада Росії то властиво влада в всіх робітників світу, а не тільки самої Росії. Тому між обов’язками всіх робітників декларація вміщує на початковій місці такий обов’язок:

“Піддати свій особистий і громадський інтерес інтересам всього робочого народу Росії і світу.

“Боронити Республіку Советів, той одинокий соціалістичний острів у капіталістичнім світі, від всякого міжнародного імперіялізму, не жалюючи ані сил, ані самого життя”.³⁶⁾

³⁶⁾ Декларація цитована в перекладі з “Робітничого Календаря” на рік 1919, Нью Йорк, стор. 65 і наст.

IV. В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СИЛИ УКРАЇНСЬКОЇ БОРОТЬБИ МІНЯЛОСЯ ПРАКТИЧНО “ПРАВО” УКРАЇНИ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ

Провід Російської Комуністичної Партії на словах зрікався так званих “прав” Росії на панування над Україною не тому, що він визнавав принципи Першого Інтернаціоналу про правду, справедливість і мораль у взаєминах між людьми. Як уже було згадано, тих принципів Російська Комуністична Партія не визнавала, бо вона ніколи справді не визнавала вселюдської правди і моралі. Коли ж провід Російської Комуністичної Партії, після здобуття влади в Росії, зрікався на словах “прав” Росії на панування над Україною, то робив він це виключно під натиском сили Української Центральної Ради, за якою стояв український народ. Балачка про вільне право українського народу відділятися від Росії була тільки хвилимовим відступом для “передешки” ще не досить сильної советської влади в Росії.

Цей факт взаємозалежності чинника сили українського визвольного руху і сили Росії в справі реалізації права на незалежність України признає один із членів першого советського уряду України, накиненого Центральним Комітетом РКП. Це признання завдячуємо наочному свідкові — Володимирові Затонському. Після того, як у Москві, по упадку першої “Української Советської Республіки”, була утворена обласна організація РКП в формі “Комуністичної Партії большевиків України”, Володимир Затонський в органі цієї обласної організації “Комуніст” за 1 липня 1918 дає такий перегляд зміни практичної політики РКП супроти України:

“На ґрунтовне питання — відношення до національного руху, що визначив в значній мірі політику

пролетаріату в Україні, партія (=РКП) відповідала зовсім невиразно: “Право нації на самовизначення”. Конкретні вирішення приймалося від випадку до випадку.

“Березень-квітень 1917 року. В нетрях всяких кооперативів і спілок формується український національний вид, вилізає на світ Божий (=Українська Центральна) Рада; тоді партія лагідно твердить про самовизначення.

“Травень (=1917 року). Рада піднімає голову. Червень. Рада намагається стати на ноги — тоді опікуче самовизначення. Жовтень — Рада брикає. Тоді співчуваюче самовизначення.

“Листопад-грудень (=1917 року). Рада оголошує грізний ультиматум і... право націй на самовизначення.³⁷⁾

“Січень (=1918 року). Рада передана (=??) — тоді анатема Раді. Травень — Рада повалена, повний крах українського націоналізму... Право націй на самовизначення нерухоме як скеля і як камінь нічого не говорить.

“Що мінялася тактика щодо українського національного руху, що не зразу розкусили Раду, ще пів біди, але біда, що у всіх тих головокружних змінах кур-

37) Як бачимо, тут Затонський творить уже фальшиву легенду, що нібито Українська Центральна Рада оголосила урядові Советської Росії військовий ультиматум 17 грудня 1917, а не навпаки, як було в дійсності: Советський уряд Росії проголосив ультиматум з терміном 48 годин Українській Центральній Раді. М. С.

су не було ніякої внутрішньої логіки.

“Бували випадки, що давали одночасно виключаючи одна одну директиви; так, наприклад, на бій з українським націоналізмом, з насуваючою з півдня дрібнобуржуазною реакцією, благословляли правницею Советську Україну, а лівницею Донецьку Республіку.³⁸⁾ Мимоволі нагадується український анекдот про бабу, що ставила свічку одночасно св. Миколі і дияволу...”

“У партії в цілому не було ладу; політика її йшла через пень-колоду, з найбільш несподіваними ухиласами і, зрозуміло, з далеко не блискучими результатами: на місцях кавардак був не до уяви.

“Кожна організація (=партії), майже кожний член партії за свій страх і ризико вирішували всі питання, що торкалися тактики щодо українського національного руху, що все ріс і ріс і ставав чим далі більшим чинником політичної боротьби в Україні — і от тут виявилось, що поважний принцип самовизначення націй, котрим треба було керуватися..., дуже гарний, поки діло йде про Індії і Єгипет, оскільки

³⁸⁾ Мова Затонського тут про “Донецьку Советську Республіку”, яку РКП проголосила була одночасно з “Українською Республікою”, щоб таким чином розділити навіть формально Україну на кілька “советських республік” і тим заманіфестувати, що властиво це питання територіальне, а не національне. Ця друга, “Донецька Республіка” аж до кінця першої советської окупації в Україні (до квітня 1918) не признавала для себе зверхности “Української Советської Республіки”, а просто зносилася сама з Москвою. М. С.

ки нам там не доводиться працювати (в Татаро-Башкирських уже клопоту досить).

“Гарний він, коли треба зробити благородний жест в стилі каючогося дворянина Москвичу на Тверській, Німцеві на Фридрихсштрассе (=у Берліні), але за мало зрозумілий, коли доводиться вирішувати всі ці прокляті питання в інших околицях, в роді України.

“Недурно національні комуністичні партії, що входять в склад Російської, в роді польської, латишської, відіслали самовизначення націй туди, ідіже Учреділка (=Установчі Збори) упокоївається.³⁹⁾

“Але у них (=польських і латишських комуністів) значно простіше як в Україні. І латишська і польська партії в більшості дійсно одна латишська, а друга польська по свому національному складу (принаймні в існуванні Латишів і Поляків покищо ніхто не сумнівається). Не те в Україні. Тут партія большевиків, як і більшість промислового пролетаріату, складається головним чином із Росіян, якщо не по національності, то по культурі.

“Висловитися проти самовизначення націй ніяково, і так русифікаторами ширі Україні звать (=большевицьку партію). Визнати Україну Україною — душа не лежить, тим більше, що многі товариші до цієї пори в глибині душі переконані, що Україну Грушевський навмисно вдумав.

“І от починається шукання. Ну, що ж, самовизначуйся аж до відокремлення, але тільки на що тут

³⁹⁾ Всеросійські Установчі Збори розігнала силою советська влада. Цей вислів Затонського про національне питання в РКП означає, що його загнано в небуття на практиці силою.

безпримінно у моїй партійній вітчизні? Ну, хай вже буде собі навіть незалежна Україна (якщо вже не можна без цього) донебудь в Австралії або, на гірший кінець, навіть на південній Волині і Поділлі, але навіщо безпримінно в Катеринославщині або на Херсонщині, не кажучи вже про Харків? Міжтим селянство, навіть цих заповіджених земель (до відома товаришів, по національності все ж таки українське), кинуте на свою долю, передане в монопольне користування українських соціал-шовіністів, майже поголовно, без різниці чи біднота чи куркулі, самовизначувалось у тому змісті, як того бажала (=Українська Центральна) Рада.

“Що тут робити? Скандал! Самовизначуйся, хто може! От звідсіль є в світі уже дійсно навмисно вудумані (тільки вже не Грушевським) республіки дипломатів (=більшевицьких), що здатні були подарувати Петлюрі Західню Україну, щоб спасти свої палестини від страшної назви “Україна”.⁴⁰⁾

Затонський явно не хоче розуміти того, що він писав в половині 1918 року після упадку першої советської окупації в Україні. Він, як комуніст українського роду, хотів бачити і читати тільки те в Леніна і в партійній програмі, що було на початку для пропаганди, а закривав очі на те, що його партія писала для своїх провідних “товаришів” про те саме право самовизначення націй на практиці. Не через “незнання” і не через “непорозуміння”, але навмисно була так редагована програма партії і такі, а не інші були директиви центру партії для того, щоб не випустити із своїх рук Україну. Україна

⁴⁰⁾ Весь цей текст взятий із цитованої книги В. Шах-Рая: До хвили.

мала з огляду на “суспільний розвиток і клясову боротьбу за соціалізм” залишитися далі як складова частина Росії все одно якої. Зміна в формулах і в практиці наступала тільки під примусом сили українського руху.

V. ВИЗНАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ І... ВОЄННИЙ УЛЬТИМАТУМ

Вершком такої формуляції большевицьких партійних і державно-советських актів може служити нота до Совету Народних Комісарів Росії з 17 грудня 1917 року до Української Центральної Ради УНР. Нота на початку визнавала незалежність УНР, а далі ставила ультиматум з вимогою капітуляції до 48 годин під загрозою негайних воєнних дій. Ось один розділ цієї ноти:

“Приймаючи до уваги інтереси єдності і братського союзу робітничих та експлуатованих мас у боротьбі за соціалізм і приймаючи до уваги признання цих принципів численними постановами органів революційної демократії Советів, а найбільше Другого Всеросійського З'їзду Советів — соціалістичне правительство Росії — Совет Народних Комісарів ще раз стверджує право на самовизначення за всіма народами, які були пригнічені царатом і російською буржуазією, аж до прав цих націй відділитися від Росії. Тому ми, Совет Народних Комісарів, визнаємо Українську Народну Республіку та її право цілком відокремитися від Росії або зробити умову з Російською Республікою на федеративних чи ім по-

дібних взаємовідношеннях між ними. Все, що торкається національних прав і національної незалежності українського народу, визнається нами, Советом Народних Комісарів, негайно, без обмежень і безумовно”.

А після того славетного вступу і “безумовного визнання” слідує ультиматум з рядом безличних домагань, сповнення яких рівнялося б повній капітуляції і підданству під диктат Совету Народних Комісарів Росії. А кінчається цей ультиматум формулою, яка рівнялася проголошенню війни на випадок неприйняття ультимативних вимог капітуляції:

“Коли на протязі 48 годин не буде одержано задовільної відповіді, то Совет Народних Комісарів буде уважати Центральну Раду в стані війни проти советської влади в Росії і в Україні”.

Під цією нотою видніють підписи Леніна, як голови Совнаркому і Троцького, як тодішнього комісара зовнішніх справ. Ленін — той самий, що писав цитовані вище статті і укладав згадані вище програмові засади РКП про національну справу. Він і тут вповні вірний своїй адвокатській методі мови і дії: наперед признавати щось, щоб вкінці заперечити признане. Проте, тут бачимо все таки поступ з огляду на наявну силу УНР. Якби УНР не мала була ніякого війська для своєї оборони, то не було б взагалі ніякої ноти, а просто був би переведений переворот в Україні п'ятою колюмною. А так було ясно для Леніна і його Совнаркому, що без війни не обійтись, і тому він тільки шукав ліпшої “бази” для розкладової агітації в таборі свого ворога — України.⁴¹⁾

⁴¹⁾ Повний цитований текст ультимативної ноти Совнаркому міститься в першій частині праці. М. С.

VI). ПАНІВНИЙ ПОГЛЯД ПРОВІДНИХ ЧЛЕНІВ КІПБУ В 1917-19 РР. НА УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ

Центр РКП доручив був провід советської влади в Україні таким своїм провідним членам, які на практиці заперечували потребу існування окремої дійсної української державности, хочби навіть у советській формі. Це була так звана “Катеринославська точка погляду” на українську справу в Російській Комуністичній Партії, бо на конференції в Катеринославі ця точка погляду була сформульована. Цю точку погляду переповідає Василь Шах-Рай у своїй книзі “До хвилі” так:

“Зазначивши, що України нема, що раніше була “Південна Росія”, тепер же стала “південна частина окупованої Германією на сході області”, що “є окупація і лише окупація”, Катеринославська точка погляду ставить таке завдання: “Чи відповідає чи протирічить самостійність України її економічній природі і тенденціям економічного розвитку”?

А далі беремо із цього ж твору такі уступи із тез Катеринославців:

“Чи утворив економічний розвиток України за останні десятиліття такий обопільний економічний зв'язок України з Росією, який служив би матеріальною основою для з'єдинення цих двох країн і чи протирічив би (=цей розвиток) відокремленню одної від одної? Чи входження України в склад Росії було результатом тільки політичного пригнічення і насильства”?

На ці питання дає Катеринославська теза таку відповідь:

“Загально визнаним являється твердження, що основою, базою сучасного господарства є вугіль,

руда, чавун. Де ж міститься ця база народного господарства Росії? В Росії базою господарства країни, його фундаментом, є Донецька кітловина. Із Донецької кітловини ішли імпульси до життя всьому господарству всієї Росії

“Всякі спроби, маніловські спроби, викинути при огляді перспективи майбутнього що рихву із ланцюха російської індустрії, є або самоошукування, або реакційна утопія

. . . “Непотрібно досить точних цифр і подробиць, щоб визнати основний факт: Останні десятиліття економічного розвитку України утворили таку економічну спаяність України із Росією, що ми в праві визнати відокремлення України за противорічне до її економічного розвитку, а значить і неминуче обурення продукційних сил України проти такого відокремлення.”

Свій власний, домашній погляд, для себе самих, був у провідників большевицької організації в Україні і одночасних керманічів “українського советського уряду” такий, що “самі продукційні сили” не дозволяють на творення дійсної української держави, хочби і в советській формі. А “продукційні сили” це в світогляді марксистів-большевиків остання інстанція, яка рішає про все. Коротко: члени уряду нібито советської української республіки були того глибокого переконання, що в інтересі Росії большевики не можуть погодитися на дійсне будівництво української державности в будьякій формі.

VII). ВІДКЛИКАННЯ ВИЗНАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

При кінці 1917 року і на початку 1918 року почувала себе влада Советської Росії досить слабою.

Вона ще не знала, що за кілька місяців німецький мілітаризм, який був безпосереднім сусідом Советської Росії, заломиться, що в Німеччині, Австрії, Угорщині, Болгарії, Туреччині вибухнуть великі революції та що навіть у країнах побідної антанти почнуться досить сильні рухи післявоєнного невдоволення мас. Тому в тому часі провід большевицької партії шукав за всяку ціну “віддиху”, щоб перебути найгіршу історичну полосу. Тимто тоді РКП і її уряд в Советській Росії були щедрі на всякі “признання” і “визнання” прав, уважаючи кожне таке визнання тимчасовим словом і більш нічим. Тоді також визнала, принаймні на папері, Москва незалежність України.

Пригадуємо при нагоді ще раз, що зовсім в легальній формі, згідно з міжнародним правом, уряд Советської Росії визнав незалежність української державности в своїй дипломатичній готі 17 грудня 1917 року. Це вчинив Совнарком Росії сам, добровільно, без ніякого чужого мілітарного чи політичного примусу. Другий раз Совнарком Росії визнав незалежність української державности в своїм Берестейським мировім договорі, який він підписав 3 березня 1918 року і який був ратифікований найвищим державним органом Советської Росії — З’їздом Советів у Москві. Але на тому ще не кінець! Уряд Советської Росії офіційно визнав ще після Берестейського договору незалежність української державности сам, добровільно, без ніякого стороннього натиску, дня 4 квітня 1918 року. Вже перед тим советська льялькова влада в Україні дістала була наказ від Совнаркому Росії, щоб вона проголосила самостійність української держави. Це вона й перевела на так званому Другому З’їзді Советів України в Катерино-

славі в березні 1918 року. Цю декларацію незалежності України оголосила советська влада в окупованій частині України тому, щоб була можливість для Московії продовжувати війну проти Української Народної Республіки на чолі з Українською Центральною Радою, формально не порушуючи при тому свого зобов'язання із Берестейського договору про негайний мир з Україною. Щоб не мати клопоту за порушення Берестейського мирного договору, Совнарком Росії казав своїм агентам в Україні проголосити себе советською владою Української Народної Республіки. Під цією назвою тепер діяв ляльковий советський уряд в Україні і Антонов, як головний командир російських військ, що провадили далі війну проти України. Цей командир на наказ із Москви тоді проголосив себе публічно наказом число 1 за 7 березня 1918 року (в Полтаві) “Верховним Головнокомандуючим всіми військами Української Народної Республіки”. Знову ж окупаційна влада від того ж дня стала себе називати “Народним Секретріатом Української Народної Республіки”.

Отож московські комісарі наказали своїй окупаційній агентурі в Україні вислати “делегацію” до Москви, щоб там урочисто Совнарком Росії міг мати нагоду оголосити публічно, що він визнає самостійність советської влади в Українській Народній Республіці. Це мало формально підтверджувати, що в Українській Народній Республіці є нібито два уряди, советський і демократичний, і вони самі між собою воюють, а не Москва.

Ця “делегація” в особах Скрипника, Юрка Коцюбинського і Врублевського явилася до Москви і 4 квітня 1918 року була прийнята на урочистій авдієн-

ції цілим Совнаркомом Росії. Цю подію описує докладно сам Антонов у своїх “Записках”.

Антонов при тому зазначає ще такі подробиці цієї обманної гри при участі двох ренегатів, які рятували інтереси Росії проти України. Він пише.

“В офіційнім привіті Совнаркому Українському Робітничо-Селянському Правлінню заявлено, що Совнарком приймає до відома проголошення Української Народної Республіки самостійною федеративною республікою і висловлює гаряче співчуття “героїчній боротьбі працюючих і експлуатованих мас України”. *)

Про переіменування советської окупаційної влади у владу Української Народної Республіки оповідає докладно Антонов у своїх “Записках” том I, ст. 298 і том II, 1-22.

Підкреслюємо, що ми вперше в українській літературі звернули увагу на оба ці факти, на перейменування і на третє визнання самостійности української державности Московією зовсім добровільно 4 квітня 1918.

Але прийшов кінець 1918 року. Німецький мілітаризм був розгорташений на боєвищах в Західній Європі. В Середній Європі почалася велика революція. Большевицький центр набрав переконання, що тепер наближається година “світової революції”, яку поведе в цілїм світі Москва, як “перша країна пролетарської побіди”. Тимто Москва стала говорити тоді більш одверто, зокрема щодо України, котру вона за всяку ціну бажала затримати при собі. І ось тоді маємо перед собою нову декларацію

*) Антонов. Записки о гражданской войне, т. II. ст. 250-251.

Російської Комуністичної Партії чи пак її Совнаркому в Москві;

В “Ізвестіях Всеросійського Ц И К Советов” тобто найвищого центрального державного органу Советської Росії (№. 282/546) за 24 грудня 1918 року в рубриці “действия и распоряження правительства” знаходимо такі декрети: 1) Декрет про визнання незалежності Советської Республіки Латвії. 2) Декрет про визнання незалежності Советської Республіки Литви. 3) “постановление комисариата иностранных дел: “с анулированием Брестского мирного договора Украина не признается более Советским Правительством Российской Республики самостоятельным государством” 4). Така сама постанова про Грузію.

Ми бачили, що Совнарком Російської Республіки визнав був незалежність Української Народної Республіки своєю нотою з 17 грудня 1917 сам ніби з власної волі, а не ізза Берестейського мирного договору, який прецінь був пару місяців пізніше. Що в цім договорі Советська Росія ще раз визнала була суверенність УНР і зобов'язалася не вмішуватися в її внутрішні справи — це інше діло, яке нічим не порушувало нібито свобідної заяви признання УНР ще 17 грудня 1917. Також зовсім добровільно і без натиску визнав Совнарком Росії самостійність української державности офіційною декларацією 4 квітня 1918 року. Проте, Совнарком покликається тут тільки на Берестейський мир і заявляє, що він взагалі анулює своє признання незалежності України, як держави. Він не говорить нічого навіть про форму цієї держави, а анулює признання самостійности і незалежності України в загалі.

Одночасно той Совнарком проголошує декрети про визнання незалежності советських республік

Латвії і Литви. З цього приводу згадуваний уже кілька разів український комуніст Василь Шах-Рай у своїм творі з 1919 року дає такі зауваження;

“Ми просимо тепер читача — іронізує автор з тези Леніна — дати відповідь на такі запитання: Якщо дати відповідь “так” або “ні” не можна, бо це було б “безглуздом теоретично, на практиці ж довело б до підвладности буржуазії” — чого дається відповідь “так” для Латвії, Естонії, Литви, Білорусі, а дається відповідь “ні” для України і Грузії? Чому пролетаріят Росії не обмежується “негативним, так би сказати, визнанням права на самовизначення”? Це раз.

“Друге: коли дається відповідь “так” для Латвії, Литви, Естонії, Білорусі і “ні” для України і Грузії, то чи значить це, що “буржуазно-демократична революція” скінчиться обов'язково відокремленням Естонії, Литви, Латвії і Білорусі, а рівноправністю України і Грузії?

“Трете: Визнаючи самостійність Литви, Латвії, Естонії, Білорусі, хіба пролетаріят не обмежується дати Лотишам, Литовцям, Естам і Білорусам нічого на кошт іншої нації, наприклад, російської і т. д. Не визнаючи самостійности України і Грузії, не веде пролетаріят до “підвладности буржуазії”?

“Четверте: Чого відповідь “так” для Латвії, Литви, Естонії, Білорусі і “ні” для України і Грузії не веде пролетаріят до підвладности буржуазії?

“П'яте: Раз самостійність України не визнається, навіщо ж було грати і грати зараз “камедь” з “тимчасовим робітничо-селянським урядом України”. Ми не знаємо, як буде реагувати цей уряд на той акт. Може скаже: “Божа роса”! Витреться, протре заплывані очі — “Тай знову до праці.”

Василь Шах-Рай при цім своїм обуренні проти

такої постанови советсько-російської влади забув про одну важливу обставину, яка грала рішальну роль в міркуваннях большевицького центру при цих одночасних декретах про визнання і невизнання незалежності не-російських націй. Ця обставина дуже проста: Литва, Латвія і Естонія в листопаді-грудні 1918 року знаходилися під владою німецької “Східньої Армії”, яка за директовою антанті залишалася ще в тих країнах. Тому визнання незалежних советських республік цих країн мало з одного боку чисто теоретичний характер (бо ж ці території не мали в тому часі ніякого вигляду для советської влади), а з другого вони заохочували латвійських, литовських і естонських комуністів до пропаганди серед некомуністичного табору своїх країн, щоб його перетягнути на “радянськільську плятформу”. Інше діло було з Україною і Грузією. Ці країни вже цілий рік боронилися проти советської опіки, але не мали для себе такої охорони, як балтійські країни — в формі німецької армії по своїм боці. Німецька армія в Україні була зненавиджена у всій народній масі і мусіла уступати спішно з України. Москва в тому стані справи сподівалася легко зломити новоорганізовану Армію УНР, яка мала проти себе не лише Німців, але й “Добармію” Денікіна. Тимто Москва уважала тоді, що не мусить церемонитися з українською незалежністю, а при тому ще рахувала на те, що таке виразно антиукраїнське становище советської влади приведе на її бік чимало російських не большевицьких кіл.

* * * * *

Так ми представили на підставі самих комуністичних документів того “будівничого”, що творив советську владу над Україною. Цим будівничим була Російська Комуністична Партія.

КНИЖКА — ЦЕ ЗБРОЯ В ПСИХОЛОГІЧНИЙ БОРОТБЫ

Значіння доброї книжки про українські справи оцінила Українська Вільна Громада в ЗДА, яка від 1949 року діє для оборони української визвольної і зокрема демократичної справи. В своїй Науково-Політичній Бібліотеці вона видала такі книжки:

1. СТЕЖКАМИ НА ГОЛГОТУ. Вивчення в Україні мільйонів людей терором та штучним голодом в 1929-33 роках. Написав Дмитро Соловей. Сторін 88.

2. ГЕТЬМАНСЬКИЙ РЕЖИМ В 1918 РОЦІ ТА ЙОГО ДЕРЖАВНО-ПРАВНА ЯКІСТЬ. Написав Д-р М. Стахів. Сторін 60.

3. ДОМАШНІЙ БОРОГ. Як боротися проти ворожої підривної акції? Написав Никон Наливайко. Сторін 72.

4, 5 і 6. ПЕКЕЛЬНА МАШИНА В РОТТЕРДАМІ. Історія убивства полк. Євгена Коновальця. Частина Перша, Друга й Третя. Написав Ярослав Кутько.

Разом ці три частини сторін 160.

7 і 8. УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЙ ЛЮД У БОРОТБЫ ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ДЕРЖАВУ. Дві частини. Написав Мар'ян Зореславич.

9-10. ТЕМНА СТОРОНА МІСЯЦЯ. Історія поліційної провокації Р. Барановського в українським підпіллі. Написав Я. Кутько. Сторін 92.

11-12-13. ПЕРЕЯСЛАВСЬКИЙ ДОГОВІР З 1654 РОКУ. Правна якість заложеного цим договором відношення договірних сторін. Написав Др. Сократ Іваницький.

14-15. УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В СОЦІОЛОГІЧНИМ НАСВІТЛЕННІ. Написав Др. Матвій Стахів.

16-17. ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЯ СОВЕТСЬКА ВЛАДА В УКРАЇНІ ТА ХТО ЇЇ БУДУВАВ? Написав Др. Матвій Стахів.

Кожне число коштує по 40 центів. Замовляйте їх для себе і для поширення серед читаючого громадянства. Цим сприятиме до скріплення української визвольної боротьби та до поширення ідей української політичної та суспільної демократії.

Замовлення книжок посилайте на адресу:

Ukrainska Vilna Hromada, Scranton Branch
524 Olive St., Scranton 10, Pa.